

VERNE
Jules Verne
JULES VERNE

II

KAJ SI JE IZMISLIL
DOKTOR OKS

SLOVENSKI MLADINI PRIREDIL
E. V.

V LJUBLJANI 1922

ZALOŽILA „NARODNA ZALOŽBA“
TISKALA „NARODNA TISKARNA“

JULES VERNE.

KAJ SI JE IZMISLIL DOKTOR OKS

Kasim rjetnikain

r razvedrilo

JANEZ DOLŽAN

LIBRERIA ANTIQUARIA

LUBIANA -- LJUBLJANA

STRITARJEVA ULICA 6

47640

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

v Ljubljani

podaril *Prof. dr. Alojzij Srebrnik*

dne 15/9 1944

PRVO POGlavJE,

ki nam pove, zakaj je nemogoče najti mestece Quiquendone celo na najboljših zemljevidih.

Če se boste potrudili, da boste na starem ali novem zemljevidu Flandrske iskali mestece Quiquendone, boste najbrže iskali zaman. Ali je mesto izginilo s površja zemlje? Nikakor ne. Ali je to morda mesto bodočnosti? Tudi to ne. Kljub vsem učnim knjigam za zemljepisje obstoja to mesto že osemsto ali devetsto let ter šteje celo 2393 duš, če hočemo priznati vsakemu njenemu prebivalcu dušo. Quiquendone leži trinajst in pol kilometra severozapadno od Audenarda in petnajst in četrt kilometra jugovzhodno od Brugesa, sredi v Flandrski. Mesto leži ob Vaari, majhnem dotoku Escaute, ter ima tri mostove, ki so vsi po starem običaju pokriti.

Izmed znamenitosti mesta moram omeniti star grad, kateremu je položil temelj grof Balduin, bodoči carigradski cesar, in rotovž z gotskimi loki pri oknih in linami na vrhu ter tristo sedeminpetdeset čevljev visokim razglediščem s stolpiči. Vsako uro ti žvenkljajo zvončki v petih oktavah, je to pravi zračni klavir, ki je še bolj na glasu, kakor oni v Brugesu. Tujci — če sploh kdaj prihajajo v mesto Quiquendone — ga ne zapuste, ne da bi si ogledali mestno posvetovalnico, kjer je obešena Brandonova slika Viljema Nassavskega v naravni velikosti. Tudi si ogledajo cerkev Saint-Magloire, mojstrsko zgradbo iz šestnajstega stoletja, vodnjak iz kova-

nega železa s čudovitimi okraski izpod roke slikarja in kovača Quentina Metsyja, in končno grob Marije Burgundske (hčerke Karla Drznega), ki ji je tu postavljen, dasiravno počiva sedaj v cerkvi Naše ljube gospe v Brugesu. Glavna industrija mesta obstoja v izdelovanju smetane in rženega sladkorja na debelo ter je ta fabrikacija že stoletja v rokah rodbine Tricasse, kjer se podeduje od očeta na sina. Kljub vsemu temu pa Quiquendona ne najdeš na zemljevidu Flandrske. Ne morem pa dognati, ali je temu vzrok pozabljenost zemljepiscev, ali zli namen. Toliko pa je gotovo: Quinquedone eksistira in temu so porok njegove ozke ulice, njegovo obzidje, tržnica in kočno njegov župan. In ravno ta župan bi vam mogel jasno dokazati in izpričati, da se je v zadnjem času v Quiquendonu odigralo nekaj tako izrednega in neverjetnega, da moramo o tem naravnem dogodku poročati v tejle povesti.

O Flamcih na zapadnem Flandrskem ne more govoriti ali misliti nikdo ničesar slabega. Oni so pravični, varčni, družabni, ravnodušni in gostoljubni, ki so morda v jeziku in duševnih zmožnostih nekoliko okorni, kar pa še vedno ne pojasnjuje dejstva, da si mora eno izmed najznamenitejših mest v deželi šele priboriti svoje mesto v moderni kartografiji.

Gotovo, obžalovati je to napako geografov. Ko bi omenjali vsaj zgodovina, ali morda namesto nje kronike, ali vsaj ustno sporočilo mesta Quiquendona! Pa ne! Niti atlanti, niti potopisi ne govore o tem pozabljenem kraju, in celo gospod Joanne, ki ga smemo sicer imenovati lovca na mala gnezda, ne črhne besede o tem kraju. Da mora tak molk škodovati trgovini in industriji Quiquendona, je jasno: dostaviti pa moramo takoj, da se mesto ne poteguje niti za trgovino niti za industrijo in da izhaja brez enega in brez drugega. Rženi sladkor in smetano pojedjo sami in jih ne izvažajo. Skratka, Quiquendenci ne potrebujejo nikogar. Njih želje so omejene

in njih eksistenca je skoz in skoz skromna. Oni so mirni, umerjeni, hladni, flegmatični, skratka pravi »Flamanci«, kakor jih dobiš še tu in tam med Escauto in Severnim morjem.

DRUGO POGLAVJE

v katerem se posvetujeta župan van Tricasse in svetnik Niklausse o mestnih zadevah.

»Ali mislite zares?« je vprašal župan.

»Da, to je moje mnenje,« je odvrnil svetnik čez nekaj minut.

»Ne smemo se prenageliti v tej zadevi,« je odgovoril župan.

»Že deset let govoriva sedaj o tej važni zadevi, častiti gospod van Tricasse, in priznati moram, da še vedno nisem prišel do sklepa.«

»Razumem vaše obotavljanje,« je nadaljeval župan po četrtturnem molku, »razumem vas in odobravam; predno zadeve natančno ne proučimo, ne smemo o njej sklepati.«

»To stoji, da v tako miroljubnem mestu, kakor je Quiquendone, ne potrebujemo civilnega komisarja,« je opomnil svetnik Niklausse.

»Naš prednik,« je resno dostavil župan, »bi se ne bil nikdar upal trditi, da je to ali ono gotovo. Vsaka taka trditev se lahko prej ali slej izpodbije.«

Svetnik se je priklonil v znak, da soglaša. Potem je nekako pol ure molčal; ves ta čas župan in njegov svetovalec nista ganila niti z mezincem. Končno je zastavil Niclausse županu vprašanje, ali ni njegov prednik — nekako pred dvajsetimi leti — tudi mislil na to, da se mesto civilnega komisarja opusti ter prihrani tako mestu Quiquendonu na leto 1375 frankov in toliko in toliko centimov.

»Gotovo,« je odvrnil župan Tricasse ter se z majestetično kretnjo dotaknil čela, »gotovo; toda izgubili smo moža, predno se je mogel odločiti v tej in še v marsikateri drugi upravni zadevi. Bil je moder mož! Zakaj bi se ne ravnal po njem?«

Svetnik Niclausse ne bi bil mogel najti razlogov proti tej županovi izjavi.

»Če je človek umrl, ne da bi bil v svojem življenju prišel do kake odločitve,« je dostavil Tricasse zelo resno, »mu ni mnogo manjkalo, da bi bil dosegel popolnost že na zemlji!«

Po teh besedah je pritisnil župan s koncem mezinca na zvonec, ki je dal nato od sebe glas, podoben bolj vzdihu, kakor pravemu udaru, in takoj nato je bilo slišati v veži lahne korake. Niti miška, če bi tekala čez gosto moketo,*) ne bi mogla provzročiti manj hrupa. Vrata so se zasukala v svojih dobro namazanih tečajih in vstopilo je mlado dekle z dolgimi plavimi kitami. Bila je to Suzica van Tricasse, županova edina hčerka. Izročila je očetu po vseh pravilih nabasano pipo in bakreno skodelico z žrjavico ter izginila takoj ravno tako brez hrupa, kakor je bila prišla. Izpregovorila ni niti besede.

Župan je zapalil široko žrelo svoje pipe ter kmalu izginil v gostem oblaku modrega dima. Svetnik Niklausse pa se je zopet potopil v globoko preišljevanje.

Soba, v kateri sta se posvetovali ti dve odlični osebnosti, katerima je bila poverjena uprava Quiquendona, je bila bogato s skulpturami iz temnega lesa okrašena dvorana. Velik kamin s tako ogromnim žrelom, da bi v njem lahko zažgal cel hrast ali pa spekel celega vola, je zavzema del vložene lesene stene. Temu kaminu nasproti je bilo zamreženo okno z neprozornim steklom, da so prihajali solnčni žarki v sobo le omiljeni in oslavljeni. Nad kaminom je visela v starem okviru stara slika nekakšnega

*) Moketa je neke vrste baržun.

prebivalca iz stavb na koleh, ki naj bi predočevala enega izmed pradedov rodbine van Tricasse in ki jo je baje slikal Hemling. Rodovnik rodbine van Tricasse je segal avtentično nazaj tja v štirinajsto stoletje, torej v čas, ko so se Flamanci in Gui Dampierre bojevali proti cesarju Rudolfu Habsburžanu.

Omenjena dvorana je tvorila del županove hiše, ene izmed najmičnejših stavb v Quiquendou. Hiša je bila zgrajena po pravem flamskem okusu ter opremljena z vsemi onimi slikovitimi in fantastičnimi posebnostmi in presenetenji, ki jih dobimo pri arhitekturi s špičastimi loki. Če bi bila ta hiša kartuzijanski samostan ali zavod za gluhone, ne bi moglo biti tam bolj tiho in mirno. Komaj da so si upali stopati, samo drsali so po hiši; na glas se ni govorilo, samo šepetali so. In vendar ni manjkalo županovi hiši ženskih prebivalcev. Bila je tam gospa Brigita van Tricasse, žena gospoda van Tricasse, bila je tu hčerka te častite dvojice Suzica van Tricasse in pa še dekla Lotchè Janshéu. Tudi moramo omeniti županovo sestro, teto Hermanco, staro devico, ki so jo klicali Tatanémanco, kakor ji je dala ime njena nečakinja Suzica kot majhna deklica. Kljub vsem tem elementom razpora, hrupa in gostobesednosti je bila županova hiša, kakor smo že omenili, tiha in mirna, kakor puščava.

Gospod van Tricasse, mož kakih petdeset let, ni bil posebno obilnega telesa, niti posebno suh, niti velik, niti majhen, niti star, niti mlad, niti živahno rdeč, niti bled, niti vesel, niti žalosten, niti posebno zadovoljen, niti zle volje, niti energičen, niti rahlosrčen, niti ponosen, niti ponižen, niti dober, niti slab, niti radodaren, niti skop, niti hraber, niti strahopeten, niti preveč, niti premalo — ne quid nimis — bil je zmeren in umerjen v vsem. Vsak fizijognom pa bi bil spoznal na neizpremembni počasnosti njegovih kretenj, na viseči spodnji ustnici, na enakomerno se odpirajočih očeh in na čelu, ki je bilo — brez gub — podobno kovinasti plošči, da stoji v osebi go-

spoda van Tricasseja pred njim poosebljena flegma. Nikdar ni niti jeza niti drugo čustvo pospešilo utripanja njegovega srca ali pobarvalo njegova lica. In nikdar se mu ni zožila zenica pod vplivom kakršnekoli razburjenosti. Kakor vedno je nosil sukno iz dobrega blaga, niti preširoko, niti preozko, in nikdar se mu ni posrečilo, da bi bil svoje suknje ponosil. Njegovi močni štirioglati čevlji s trikratnim podplatom in srebrnimi zaponami so bili za čevljarje izvor obupa, ker jih ni ponosil, in njegov veliki klubuk je bil še iz časa, ko se je Flandrska odločno odcepila od Holandske, ter je imel torej častitljivo starost štiridesetih let. Vse to pa se je dalo razložiti: strasti obrabljajo ravno tako, kakor dušo tudi telo in z njim obleko; naš častiti župan pa ni bil strasten ter vsled tega ni kvaril niti sebe, niti svojih stvari. Vsled vseh teh svojstev pa je bil tudi ravno on zmožen vladati Quiquendonu in njegovim miroljubnim prebivalcem.

Res je bilo mesto skoraj ravno tako mirno, kakor je bila mirna hiša, v kateri je upal doseči župan skrajne meje življenja; saj je moral doživeti, da leže dobra njegova žena Brigita van Tricasse pred njim v grob, kjer pa bo težko našla več miru, kakor ga je vživala že šestdeset let tu na zemlji.

K temu pa moramo dati pojasnilo.

Rodbino van Tricasse bi smeli ravno tako imenovati »rodbino Jeannot« in to je takole: Kakor znano, se nož te tipične osebe ravno tako malo obrabi, kakor posestnik noža, temu pa je vzrok ta, da se enkrat obnovi rezilo, drugič pa držaj. Podobna operacija se je vršila od pamtiveka, že od štirinajstega stoletja sem, v rodbini Tricasse, in kar je bilo še bolj čudovito, mati narava je bila vedno tako prijazna, da je to stvar podpirala. Če je kak Tricasse obvdovel, je poročil to ali ono van Tricasse, ki je bila mlajša od njega; in če je ona potem obvdovela, se je poročila z moškim van Tricassejem, ki je bil zopet mlajši od nje, in ta zopet, če mu je

žena umrla . . . in tako naprej v neskončnost. Vsak je umrl s skoro mehanično enakomernostjo in pravilnostjo, kadar je prišel na vrsto. Častita gospa Brigita je imela sedaj že svojega drugega moža in je morala, če je hotela izpolniti svojo dolžnost, kakor se to spodobi za gospo Tricasse, umreti pred svojim za deset let mlajšim možem, da napravi prostor novi gospe Tricasse. Na to je bil častivredni župan od nekdanj računat z absolutno gotovostjo. Kdo bi si mogel tudi misliti, da bi bil on prvi ki se upre starim rodbinskim pravilom?!

Tako je bilo v tej mirni hiši, kjer vrata niso škripala, kjer okna niso žvenpetala, kjer deske niso cvilile, kjer ogenj ni pel, kjer vetrnice niso ropotale, kjer oprava ni pokala, kjer ključavnice niso škrtale in kjer gostje niso delali več hrupa, kakor njih senca. Božanstveni Harpokrates bi bil posvetil hišo župana v Quiquendonu v svetišče molka.

TRETJE POGlavJE,

v katerem se pojavi komisar Pazi zelo nepričakovano in hrupno.

Ko se je pričel zanimivi razgovor med županom in svetnikom, je bila ura tričetrt na tri popoldne. Ob treh in petinštirideset minut si je prižgal Tricasse pipo, ki je požrla četrť funta tobaka, in ob petih in petintrideset minut je prenehal kaditi.

Ves ta čas oba gospoda nista več govorila.

Proti šesti uri pa je pričel gospod Niklausse, ki se je vedno posluževal govorniških figur praetermissije ali aposiopeze, takole:

»Torej se bova odločila? . . .«

»Ničesar ne bova sklenila,« je pristavil župan.

»V celoti, mislim, da imate prav, gospod van Tricasse.«

»Jaz tudi mislim, Niclausse. Glede civilnega komisarja bomo sklepali, kadar bomo posebno inspirirani . . . pozneje . . . Saj imamo še več kot cel mesec časa . . .«

»Tudi celo leto,« je dostavil Niclausse, vzel robec, ga razgrnil ter se ga poslužil s skrajno diskrecijo.

Zopet je legel, nekako za celo uro, molk na posvetujoča se gospoda in nič ni prurušilo nove pavze, niti dejstvo, da je prišel v sobo pošteni Lento, pes, ki je nič manj flegmatično, kakor njegov gospodar, počasi in dostojno prekoračil dvorano. Bil je to pes z vsemi vrlinali, pravi vzor svojega rodu. Ko bi bil iz volne in na gumastih kolescih, bi ne bil mogel povzročiti med svojim obiskom manj hrupa.

Proti osmi uri, ko je prinesla Lotchè v sobo starinsko svetiljko z brušeniim steklom, se je župan zopet obrnil do svetovalca.

»Danes nimava nobene druge nujne zadeve, Niclausse?«

»Ne, van Tricasse, ne da bi vedel.«

»Ali mi niso nedavno povedali, da grozi stolp pri Audenardskih vratih, da se podere?«

»Gotovo«, je potrdil svetnik; »nič čudnega bi ne bilo, če se stolp nekega dne podere mimoidočim na glave in jih ubije.«

»O,« je odvrnil župan; »upam, da bomo prišli glede stolpa do sklepa predno se pripeti taka ali podobna nesreča!«

»Upajmo, van Tricasse.«

»Sedaj moramo rešiti še bolj nujna vprašanja.«

»Gotovo,« je odvrnil svetnik; »na primer glede usnjarne.«

»Ali še vedno gori?« je vprašal župan.

»Še vedno, že tri tedne.«

»Ali nismo sklenili, da jo pustimo goreti?«

»Da, gospod van Tricasse, Vi ste to predlagali.«

»Ali ni bilo to najbolj enostavno sredstvo, da udušimo požar?«

»Brez dvoma.«

»Počakajmo torej. In to je vse?«

»Vse,« je potrdil svetnik in se popraskal po čelu, kakor da se hoče prepričati, da ni pozabil nobene važne zadeve.

»Ali niste slišali tudi o vodi,« je menil župan, »ki grozi spodnjemu delu predmestja Saint Jacques s poplavo?«

»Gotovo,« je odvrnil svetnik; »obžalovati je samo, da voda ni nad usnjarno. Potem bi bila čisto naravno pogasila ogenj in mi bi si bili prihranili sitnosti in stroške raznih razgovorov.

»Zdaj je, kar je, Niklausse;« je tolažil župan. »Nobena stvar ni tako nelogična, kakor so naravni dogodki. Oni niso v nikaki zvezi med seboj in nobenega ne moremo porabiti, da zmanjšamo škodo, ki jo napravi drugi dogodek.«

Trajalo je nekaj časa, predno je svetnik Niclausse razumel in spoznal vrednost tega finega prijateljevega opazovanja.

»Torej,« je pričel čez nekaj časa; »o najvažnejšem vprašanju še nisva govorila.«

»O važnem vprašanju? Ali imamo tako vprašanje?«

»Gotovo, Tricasse, gre za razsvetljavo mesta.«

»Saj res, sedaj se spominjam. Vi mislite plinarno doktorja Oksa.«

»Seveda.«

»Stvar je enostavna, Niclausse. Sedaj polagajo cevi, plinarna pa je gotova.«

»Morda smo se v tej zadevi le prenaglili,« je menil svetnik ter zmajal z glavo.

»Morda,« je potrdil župan. »Opravičuje nas pa dejstvo, da nosi doktor Oks vse stroške svojega poskusa in da nas stvar ne bo stala vinarja.«

»To je seveda dobra opravičba; tudi moramo s časom napredovati in če se poskus posreči, bo naše

mesto prvo na Flandrskem, ki bo imelo to razsvetljavo. Kako se imenuje že ta plin? Oksi . . .«

»Oksihidrogen.«

»Torej Oksihidrogen.«

Ta trenutek so se odprla vrata in Lotchè je sporočila županu, da je večerja na mizi.

Svetnik Niclausse je vstal, da se poslovi od van Tricasseja. Bil je mnenja, da mu je moralo toliko število važnih sklepov napraviti tek. Določila sta, da bi kazalo sklicati svetovalce za še precej oddaljen rok, da bi sklenili ali je treba glede precej nujne zadeve stolpa kaj sklepati.

Oba častita gospoda sta se približala hišnim vratom. Ko je dospel Niklausse na zadnjo stopnjico, si je prižgal malo svetiljko, da bi si svetil po temnih quiquendonskih cestah, ki jih še ni razžarivala doktor Oksova razsvetljava. Noč je bila temna, bilo je sredi oktobra, in lahna megla se je razprostirala nad mestom.

Priprave za odhod svetnika Niklausseja so trajale dobre četrte ure. Ko je namreč prižgal svojo svetiljko, je moral obuti svoje velike usnjate galoše in usnjate rokavice iz ovčje kože. Nato je postavil pokoncu kožuhovinasti ovratnik svoje suknje, si posadil na glavo do oči svoj klobuk, se oborožil s teškim dežnikom, ki ga je krasila kljunu podobna kljuka, ter je bil tako pripravljen zapustiti hišo.

V trenutku pa, ko je hotela Lotchè, ki je bila obema gospodoma svetila, odriniti zapah na hišnih vratih, se je oglasil od zunaj silen hrup. Neverjetno je, a bil je to zares hrup, pravi pravcati hrup, kakršnega mesto gotovo ni več slišalo odkar so Španci leta 1513. zavzeli stolp. Strašen trušč je vzbudil globoko speči odmev stare županove hiše. Vrata, ki jih neskončen čas ni oskrunilo glasno trkanje, so odmevala od brutalnih udarcev gorjače, katero je vihtela močna roka. In pred hišo, neposredno pred hišo se je oglašalo vpitje in kričanje.

»Gospod van Tricasse! Gospod župan! Odprite, odprite hitro!« je klicalo s ceste.

Vsa prepadena sta se spogledala župan in svetovalec ter nista našla sape, da bi bila izpregovorila. Tega nista mogla razumeti. Če bi se bil sprožil v dvorani stari grajski top, ki že od leta 1385. ni bil več v rabi, prebivalci Tricassejeve hiše ne bi bili mogli biti bolj udarjeni, kakor v tem trenutku. Oprostite mi ta izraz, a preznačilen je za položaj te trojice.

Med tem so padali udarci s podvojeno hitrostjo in vpitje je naraslo. Lotchè, ki si je prva opomogla, pa se je ojunačila in vprašala:

»Kdo je?«

»Jaz sem! Jaz! Jaz!«

»Kdo je jaz?«

»Komisar Pazi!«

Komisar Pazi, o čigar službenem mestu je teklo že deset let vprašanje ali naj se opusti! Kaj se je zgodilo? Ali so Burgundci napadli Quiquendone, kakor že enkrat v štirinajstem stoletju? Samo tako dalekosežen dogodek je mogel tako zelo razburiti komisarja Pazija, ki sicer v mirnosti in flegmatičnosti ni prav nič zaostajal za gospodom van Tricassejem.

Župan je mignil, — izpregovoriti bi v tem trenutku ne bil mogel —, odpahnili so vrata, ki so se odprla in kakor huda ura je prihrumel komisar Pazi v vežo.

»Kaj se je zgodilo, gospod komisar?« je vprašala Lotchè, vrla deklica, ki niti v najhujših časih ni izgubila glave.

»Kaj se je zgodilo?« je vskliknil Pazi in njegove oči so izražale resnično, pravo razburjenost. »Ravnokar prihajam od doktorja Oksa, kjer je bila danes zbrana družba, in tam . . .«

»In tam . . .?« je vprašal svetnik.

»Tam sem bil priča prepira, ki . . . gospod župan, . . . govorilo se je o politiki.«

»O politiki!« je prepadeno ponovil župan in lasje njegove baroke so se ježili.

»O politiki!« je potrdil Pazi. »Že morda sto let se to v Quiquendonu ni pripetilo! Razgovor se je bolj in bolj poostril in končno sta se odvetnik André Schut in doktor Dominique Custos tako sprla, da je dvoboj pač neizogiben.«

»Dvoboj!« je vzkliknil svetnik. »Dvoboj v Quiquendonu! Pojasnite zadevo! Kaj sta govorila odvetnik in zdravnik?«

»Ponovil vam bom njih besede: ‚Gospod odvetnik,‘ je dejal zdravnik, ‚zdi se mi, da greste nekoliko predaleč in da svojih besed ne pretehtate dovolj skrbno.‘«

Župan van Tricasse je prepaden sklenil roke; svetnik je prebledel in svetiljka mu je padla iz rok. Komisar je majal z glavo. Tako očitno izzivanje med dvema odličnima osebama!

»Že dolgo sem vedel,« je dejal župan tiho, »ta doktor je nevaren človek, strašno nagel človek. Prosim vstopite, gospoda!«

In svetnik Niklausse, komisar in gospod van Tricasse so odšli zopet v dvorano.

ČETRTO POGlavJE,

v katerem spoznamo doktorja Oksa kot prvovrstnega fizijologa, ki se spušča v drzne poskuse.

Kdo je bil oni doktor Oks, ona oseba, ki jo je naša povest pod tem čudnim imenom že večkrat omenila?

Vsekakor original, ob enem pa tudi genijalen učenjak, fizijolog, čigar dela je ves učenjaški svet Evrope visoko čislal; bil je srečen tekmeec Davyja, Daltona, Bostocka, Menziesia, Godwina, Vierordta

in onih duhovitih mož, ki so v novejšem času dvignili fizijologijo do višine prvovrstne znanosti.

Doktor Oks je bil srednje postave, srednje močen, bil je star . . ., ne ne, njegovo starost moremo ravno tako malo določiti, kakor njegovo narodnost. Tudi ni to bistveno; zadostuje naj, če povemo, da je bil doktor Oks vročekrven in ekscentričen človek. Da je bil ta mož pravo nasprotje prebivalcev Quiquendona, nam po teh vrsticah pač ni treba še posebe omeniti.

Neomájno je zaupal doktor Oks sebi in svojim naukom. Prav dober vtisk je napravil, če je hodil s povzdignjeno glavo, smehljajoč se in vitek po cestah ter mogočno vdihaval zrak v svoja pljuča. Bil je živahen, celo zelo živahen, skoz in skoz proporcijoniran, imel je, kakor pravimo, živo srebro v žilah in šivanke v nogah. Nemogoče mu je bilo ostati delj časa mirno na istem prostoru in prav pogosto se je spozabljal v strastnih kretnjah in prenagljenih besedah.

Ali je bil doktor Oks bogat, da je hotel dati mestu na lastne stroške vso razsvetljavo?

Gotovo, če so mu bili taki izdatki mogoči. To je pa tudi edini odgovor, ki ga moremo dati na tako indiskretno vprašanje.

Doktor Oks se je bil pred petimi meseci nastanil v Quiquendonu v spremstvu svojega famula Gédéona Igena, ki ni bil nič manj živahen, kakor njegov gospodar, a visok, slok in celo suh mož.

Zakaj pa je ta doktor Oks, vrh tega še na svoj račun, prevzel razsvetljavo mesta in zakaj si je povrh izbral še Quiquendonce, te Flamce vseh Flamcev, da jih osreči s to neprekosljivo lučjo? Ali je hotel pod to pretvezo preizkusiti velik fizijologičen problem? Na vsa ta vprašanja moramo ostati odgovor dolžni, ker ni imel doktor Oks nobenega človeka, kateremu bi bil zaupal, kakor Igena, svojega famula, ki mu je bil brezpogojno vdan.

Kakor vidimo, pa je bil doktor Oks prevzel obveznost, da preskrbi razsvetljavo mestu, ki je bilo luči zelo potrebno, »zlasti po noči,« kakor se je komisar Pazi fino izrazil. Zato so postavili plinarno in že so stali tudi gazometri in položene so bile cevi pod cestami, da jih v kratkem speljejo v javna poslopja in tudi v nekatere hiše prijateljev napredka.

Van Tricasse kot župan in svetnik Niklausse ter nekateri drugi veljaki v mestu so si dali vpeljati v svoje hiše to moderno razsvetljavo, da s tem vzpodbude druge.

Če nisi med dolgim županovim razgovorom s svetnikom pozabil, se boš morda še spominjal, da smo že omenili, da naj bi bilo mesto dobilo razsvetljavo ne morda z navadnim ogljenčevim vodikom, marveč z novejšim plinom, ki daje dvajsetkrat bolj intenzivno luč, z oksihidrogenom, ki ga dobimo, če mešamo oksigen s hidrogenom.

Doktor Oks je bil spreten kemik in duhovit fizik ter je izumel način, kako se ta plin v velikih množinah izdeluje. On ni morda uporabljal manganovokislih natron, kakor gospod Tessié du Motay, marveč je kratkomalo razkrajal vodo s pomočjo električnega toka po načinu, od njega izumljenem. Ni torej uporabljal dragocenih snovi, ni rabil platine, ne retort, ne kuriva, ni bilo treba občutljivih aparatov, da bi dobil oba plina ločena drug od drugega. Električni tok je šel skozi velikanske, z vodo napolnjene kadi in voda se je razkrojila v obe bistveni sestavini v kisik in vodik. Kisik se je zbiral na eni strani, vodik pa v dvakrat toliki množini na drugi strani. Oba plina sta se hranila v ločenih gazometrih, kar je bilo potrebno, ker bi bilo prišlo sicer do strašne eksplozije, kakor hitro bi se ta plin prižgal. V ločenih ceveh naj bi šla nato oba plina do svetiljk, ki so bile napravljene tako, da je bila vsaka eksplozija izključena. Luč, ki jo je dajal ta plin, je bila izredno sijajna, tekmovala je z električno lučjo, ki po svoji intenzivnosti, kakor je pač splošno zna-

no, po Casselmannovih poskusih odgovarja natančno 1171 svečam.

Mesto Quiquendone naj bi bilo torej dobilo naravnost sijajno razsvetljava; to je bila pa, kakor bomo kmalu videli, za doktorja Oksa in njegovega famula najmanjša skrb.

Drugo jutro, ko je bil komisar Pazi tako neobičajno razgrajal v županovi hiši, sta se razgovarjala Gédéon Igen in doktor Oks v uradu, ki sta si ga bila priredila v pritličju plinarne.

»Torej, Igen!« je vzkliknil doktor Oks ter si veselo mel roki; »včeraj ste imeli priliko spoznati naše dobre Quiquendonce, te hladnokrvne ljudi, ki stoje glede živahnosti nekako v sredi med pomorskimi gobami in koralami. Videli ste, kako so se z besedami in kretnjami izzivali in videli ste tudi, kako se že pričenjajo fizično in moralično pretvarjati. In to je bil šele začetek! Pazite, kaj se bo še zgodilo s temi ljudmi, če dobe močne doze!«

»Gotovo, gospod,« je odvrnil Igen ter si s kazalci drgnil šiljasti nos. »Dobro se je pričelo. Če bi ne bil previdno zaprl ventila, ne vem, kaj bi se bilo zgodilo.«

»Slišali ste, kako sta se odvetnik Schut in doktor Custos obkladali z besedami, ki sicer niso bile tako hude, kakor one, ki so jih rabili Homerovi junaki predno so se spoprijeli in navalili z meči, ki pa so bile za Quiquendonce vendarle že zadosti močne. Ej, ti Flamanci! Videli boste, Igen, kaj bomo še doživeli med njimi!«

»Kaj bomo doživeli? Nehvaležnost!« je dejal Gédéon Igen z naglasom, kateremu se je poznalo, da pravilno ceni človeški rod.

»Kaj meni mar!« je vzkliknil doktor. »Samo, da se nama poskus posreči!«

»Ali se ni bati za pljuča vrlih Quiquendoncev, če jih tako razburkamo?«

»To ni naša skrb,« je dejal doktor Oks. »Vse storimo v interesu znanosti. Kaj pa bi rekli, če bi

psom in žabam naenkrat prišlo na misel, da bi se uprli vivisekciji?«

Če bi vprašali žabe in pse za njih mnenje, bi se najbrže protivili poskusom vivesektorjev; doktorju Oksu pa se je zdel to neoporečno argument in olajšan si je oddahnil.

»V poglavitnem imate prav, mojster,« je odvrnil Gédéon Igen prepričan. »Nikdo ni bolj sposoben za naš eksperiment, kakor ravno ti Quiquendonci.«

»Gotovo nobeden,« je potrdil doktor.

»Ali ste jih potipali za žilo?«

»Stokrat.«

»In kolikokrat je povprečno udarjala žila?«

»Niti petdesetkrat v minuti. Razumite me, Igen, to je mesto, kjer že sto let ni bilo niti sence diskusije, kjer se kočijaži ne prepirajo, kjer vozniki ne preklinjajo, kjer se konji ne plaše, psi ne grizejo, mačke ne praskajo, to je mesto, kjeer praznuje navadno policijsko sodišče od začetka do konca leta, mesto, kjer se nikdo ne zanima niti za industrijo niti za umetnost, kjer poznajo orožnike le iz pripovedi, kjer se že sto let ni zapisal noben protokol, mesto, kjer že tristo let ni padla nobena zaušnica in ni bil nikdo tepen! Sami morate priznati, da tako ne more iti naprej in da morava vse to izpremeniti.«

»Prav res! Izborno!« je vzkliknil famulus ves navdušen. »Ali ste morda že tudi analizirali zrak tu v mestu?«

»Seveda,« je odvrnil doktor Oks. »Devetinšedeset delov dušika in enoindvajset delov kisika, ogljikove kisline in vodne pare zdaj več, zdaj manj. To je popolnoma navadno razmerje.«

»Dobro, doktor, dobro; poskus bo gotovo odločilen,« je zaključil Igen.

»In če bo odločilen,« je triumfiral doktor Oks, »bova preustrojila ves svet!«

PETO POGLAVJE,

**v katerem obiščeta župan in svetnik doktorja Oksa,
in kaj se potem zgodi.**

Svetnik Niklausse in župan van Tricasse sta preizkusila to pot, kaj se pravi razburjenje. Vsled dogodka v hiši doktorja Oksa res nista mogla spati. Kakšne posledice bo imela ta zadeva? Dosedaj se o tem še ni moglo nič reči. Ali se bo morda celo treba odločiti za to ali ono? Ali bosta kot zastopnika municipalne oblasti celo prisiljena poseči vmes? Ali je treba izdati edikte in oklice, da se kaj takega ne ponovi?

Vsi ti dvomi so še bolj vznemirjali duši obeh svetovalcev. Vrh tega sta bila omenjeni večer, predno sta se razšla še »določila«, da se drugo jutro zopet sestaneta.

Drugo jutro je torej odšel župan še pred kosilom k svetniku Niklausseju. V veliko zadoščenje mu je bilo, da je našel prijatelja že bolj mirnega in tudi on se je počasi pomiril.

»Ničesar novega?« je vprašal Tricasse.

»Od snoči ničesar.«

»In zdravnik Dominique Custos?«

»Slišal nisem niti o njem, niti o odvetniku Andréju Schutu ničesar.«

Po razgovoru, ki je trajal nekako eno uro, ki bi ga pa lahko zbrali v treh vrstah, sta župan in svetnik sklenila, da obiščeta doktorja Oksa ter ga izprašata, seveda na delikaten način, o dogodkih prejšnjega večera, toda tako, da ne bo slutil njih nakane.

Tako sta se oba gospoda popolnoma proti svoji navadi odločila ter taloj tudi izvedla svoj načrt. Zapustila sta hišo ter mahnila proti plinarni doktorja Oksa, ki je stala pred Audenardskimi vrati.

Župan in svetovalec se sicer nista vodila pod pazduho, korakala pa sta passibus aequis počasi in svečano, tako da sta prišla vsako sekundo samo nekako trinajst palcev naprej. Mimogrede povedano je bil to navadni uradni korak njih upravnih podložnikov, ki od pamtiveka niso hitro korakali po cestah Quiquendona.

Zdaj pa zdaj, če sta oba veljaka dospela na križpotje mirnih, tihih cest, sta se ustavila, da pozdravita ljudi.

»Dobro jutro, gospod župan,« je dejal nekdo.

»Dobro jutro, ljubi prijatelj,« je odvrnil ljudomilo Tricasse.

»Ničesar novega, gospod svetnik?« je vprašal drugi.

»Prav ničesar,« je odvrnil Niklausse.

Kljub temu pa je bilo spoznati na vprašujočih pogledih mimoidočih, da je bil škandalozni dogodek prejšnjega večera že znan in tudi najbolj topi Quiquendonec bi bil iz smeri korakov obeh gospodov spoznal, da je njih pot v zvezi s tem dogodkom. Kljub temu, da se je splošno govorilo o zadevi, ni bilo prišlo do tega, da bi se bil zavzel ta za tega, oni za onega. Kako tudi? Odvetnik Schut ni imel v tem mestu, kjer so živeli odvetniki in sodni sluge samo pro forma, nikdar prilike nastopiti v kakem procesu, torej tudi nobenega procesa ni izgubil; in kar se tiče zdravnika Custosa, je bil spoštovanja vreden praktik, ki je ozdravil bolnike vseh bolezni — seveda izvzemši one, vsled katerih so umrli. To je čudna navada, ki so si jo osvojili vsi zdravniki po celem svetu.

Ko sta dospela van Tricasse in svetnik Niklausse do Audenardskih vrat, sta napravila majhen lok okrog stolpa, saj ni mogel nikdo vedeti, kaj se utegne zgoditi.

»Zares se mi zdi, da se bo podrl,« je oponnil Tricasse.

»Meni se tudi zdi,« je priznal Niklausse.

»Če ga ne bomo podprli,« je dostavil Tricasse. »Ravno to pa, ali naj ga podpremo, je vprašanje.«

»In o tem vprašanju se moramo razgovoriti,« je sklenil svetnik.

Par trenutkov nato sta stala oba gospoda pred vrati plinarne.

»Ali je gospod doktor Oks doma?« sta vprašala.

Seveda je bil doktor Oks doma za prve oblasti mesta, prosil ju je, naj vstopita in kmalu sta stala v sobi znamenitega fiziologa.

Oba veljaka sta morala tu — čakati — prav občutno, nekako eno uro; in prvič v svojem življenju je občutil župan nekaj, kakor nestrpnost, pa tudi njegovega spremljevalca se je lotevala.

Končno je vendarle vstopil doktor Oks ter se opravičil, da sta morala gospoda tako dolgo čakati. Predložen mu je bil ravnokar načrt za gazometer, pri katerem je bilo teba popraviti neke dele i. t. d. Sicer pa delo lepo napreduje, cevi so že položene in v par mesecih bo imelo mesto sijajno razsvetljavo. Saj sta že videla konce cevi, ki se iztekajo v doktorjevo delavnico.

Nato je vprašal doktor, kaj je pripeljalo župana in svetnika k njemu.

»Oglasiti sva se hotela pri Vas, da Vas vidiva, gospod doktor,« je pričel Tricasse. »Dolgo Vas že nisva videla. V našem mestecu, v Quiquendonu prihajamo le malo iz hiše in naši koraki so natančno odmerjeni. Najboljše se nam zdi, da nič ne moti ravnovesja.«

Niklause je začudeno pogledal svojega prijatelja. Odkar ga je poznal, ni bil govoril župan nikdar nepretrgano toliko, nikdar ni povedal toliko, ne da bi bil ločil stavke z dolgimi pavzami. Zdelo se je celo, da se je župan izražal nekako spretno, kar je bilo pri njem popolnoma nenaravno. Niklausseja samega je mikalo, da bi se udeležil razgovora, bodisi da je to storil vzgled, bodisi iz drugega razloga.

Doktor Oks je pogledal župana z nekako hudobnim izrazom.

Tricasse, ki se je spuščal sicer v razgovor samo, če se je bil udobno zleknil v naslanjač, je govoril danes stoje. Od minute do minute se ga je bolj in bolj pollaščala čudna, nervozna napetost, kakršne do sedaj v svojem življenju še ni poznal. Z rokama sicer še ni mahal, tudi to pa se je moglo vsak hip zgoditi. Svetnik Niklausse pa si je vedno hitreje in vedno močnejše drgnil bedra ter globoko in težko sopesel, kakor človek, ki preži na trenutek, da bi mogel pomagati svojemu dragemu prijatelju.

Omenili smo že, da je bil van Tricasse vstal, da je napravil par korakov in da je stal končno doktorju nasproti.

»In v koliko mesecih mislite, da boste končali dela, gospod doktor?« je vprašal sedaj z lahnim naglasom.

»Nekako v četrť leta ali malo več,« je odvrnil doktor Oks.

»Torej v treh do štirih mesecih,« je menil župan. »To je še dolgo, gospod doktor.«

»Gotovo, predolgo!« je dostavil Niklausse, ki ga ni več strpelo na stolu in ki je tudi vstal.

»Toliko časa potrebujem za priprave,« je odgovoril doktor; »delavci, ki sem jih moral izbrati iz prebivalstva vašega mesta, niso ravno hitri in spretni.«

»Kaj? Tukajšni delavci vam niso zadosti hitri in spretni?« je vzkliknil župan, ki je čutil to trditev kot osebno žalitev.

»Ne, gospod župan, tega ni mogoče trditi,« je odvrnil doktor ne brez namena. »Francoski delavec bi opravil v istem času desetkrat toliko. Saj veste, da so pravi Flamanci! . . .«

»Kaj? Flamanci!« se je razburil svetnik Niklausse ter skrčil pesti. »Kaj hočete reči s to besedo, gospod?«

»Ej, samo, kar polaga vsakdo v to besedo,« je smehljajoč se miril doktor.

»Gospod doktor,« je pričel župan iznova ter korakal po sobi iz kota v kot, »dovolite, da pripomnim, da nikakor ne ljubim podobnih insinuuacij. Delavci iz Quiquendona se lahko kosajo z delavci iz vsakega drugega mesta in v tem oziru nam ni treba iskati vzgledov v Parizu ali Londonu. Kar pa se tiče vaših priprav, vas moram nujno prositi, da jih čim bolj pospešite. Kakor veste, ste odprli tlak na cestah, da ste mogli položiti cevi, in to močno ovira promet. Končno se lahko pritoži trgovina in jaz, prvi upravni uradnik v mestu, ne bi rad slišal takih upravičenih očitanj.«

Vrli mož! Izpregovoril je o trgovini in prometu in te nenavadne besede mu niso obtičale v grlu? Kaj vendar se je z njim zgodilo?

»Sploh pa mesto ne more več pogrešati razsvetljave,« je dostavil svetnik Niklausse.

»Mesto, ki je izhajalo osëmsto do devetsto let brez razsvetljave . . .« je menil doktor v dvomih.

»Tem huje,« je povzel župan zopet besedo ter vsak zlog posebej naglasil; »drugi časi, druge navade! Povsod je čutiti napredek, tudi mi nočemo zaostati. Zanesljivo pričakujemo, da bo imelo naše mesto v enem mesecu svojo razsvetljavo, sicer boste morali plačati za vsak dan zamude občutno globo. Kako nepreračunljive bi bile na primer posledice, če bi prišlo v temnih ulicah do prepira!«

»Tako je!« je vzkliknil Niklausse. »in treba je samo iskre, da se Flamanci razvnamejo.«

»A propos,« se je vmešal župan, »komisar Pazi, poveljnik mestne policije, nam je poročal o prepiru, ki se je vršil snoči v vaših salonih, gospod doktor. Če se ne motim, je bil prepir posledica pclitičnega razgovora.«

»To je seveda res, gospod župan,« je odvrnil doktor Oks, ki je le s težavo zadržal zadovoljen nasmeħ.

»Torej je res, da sta se zdravnik Dominique Custos in odvetnik André Schut sprla?«

»Res je, toda besede, ki sta se jih poslužila, niso bile prav nič neumestne.«

»Kaj? Nič neumestne?« je vzkliknil župan. »Za vas ni neumestno, če reče kdo, da drugi ne premisli svojih besed? Iz kakšnega testa pa ste vi, gospod, če ne veste, da v Quiquendonu ni treba več, da pride do najžalostnejših posledic? Zagotavljam vas, gospod, če bi si dovolili vi ali kdo drugi, da govori tako z menoj . . .«

»Ali z menoj . . .« je dostavil svetnik Niklausse.

Ko sta oba veljaka na ta način hladila svojo jezo sta stala doktorju Oksu nasproti z grozečimi kretnjami in lasje so se jima ježili, kakor da sta pripravljena skočiti v njega, kakor hitro bi se osmelil jima z besedami, kretnjami ali pogledi ugovarjati.

Doktor pa ni niti trenil.

»Vsekakor ste mi odgovorni vi za vse, kar se godi v vaši hiši,« je povzel zopet župan besedo. »Jaz jamčim za mir v mestu in bom storil najresnejše korake, da se ne bo več kalil. Stvari, kakršne so se dogodile snoči v tej hiši, se v bodoče ne bodo več dogajale, ne da bi jaz energično ne nastopil. Ali ste me razumeli? Odgovorite vendar, gospod!«

Župan se je razvnel tako, da bi ga bili morali slišati pred hišo. Ko pa je videl, da doktor Oks ne bo odgovoril prav nič na njegovo izzivanje, ga je to popolnoma spravilo iz ravnotežja.

»Pojdite, Niklausse,« je vzkliknil besen, zaloputnil vrata, da se je stresla vsa hiša, ter potegnil svetovalca za seboj.

Ko sta prišla oba gospoda kakih dvajset korakov daleč čez polje, so se jima polagoma pomirili živci, korak se jima je umeril in temna jezna rdečica na licih se je zopet izpremenila v prejšnjo rožasto barvo.

Četrť ure nato, ko sta zapustila plinarno, se je obrnil Tricasse do svetnika ter rekel z milim quiquendonskim glasom:

»Zares, ljubezniv človek, ta doktor Oks. Priznati moram, da mi je vedno zelo ljubo, če ga obiščem.«

ŠESTO POGlavJE,

v katerem govorita Franc Niklausse in Suzica van Tricasse o svoji prihodnosti.

Bralcem je znano, da je imel župan van Tricasse hčerko, gospodično Suzico; toda če so bralci še tako bistroumni, ne morejo vedeti, da je imel svetovalec Niklausse sina, krščenega na ime Franc. Pa tudi, ko bi se jim bilo kaj takega dozdevalo, bi vendar še ne vedeli glavnega, da je bil Franc zaročen s Suzico. Temu naj še dostavimo, da sta bila oba kakor ustvarjena drug za drugega in da sta se ljubila tako strastno, kakor je v Quiquendonu to mogoče.

Ne mislite, da v tem izrednem mestu mlada srca niso tudi bila, samo da so bila mirno in počasi. Seveda so se v Quiquendonu tudi ženili kakor drugod, a potrebovali so za to časa. Vsak si je hotel izvoljenca ali izvoljenko natančno ogledati, predno sta se vpregla v skupni jarem in take študije trajajo, kakor na kaki gimnaziji najmanj deset let. Da bi bil kak par prej »zrel«, se je redko pripetilo.

Da, deset polnih let je bilo treba v Quiquendonu, da so se spoznali in končno Quiquendoncev zaradi tega ne moremo grajati. Deset let je treba študirati, da postaneš inženir, zdravnik, odvetnik, uradnik prefektуре, in vendar mislijo mnogi, da si lahko pridobe v mnogo krajšem času potrebno znanje za zvezo za vse življenje, za mnogostranske dolžnosti in skrbi zakonskega moža in hišnega go-

spodarja. Naj so Quiquendonci to uvedli vsled svojega temperamenta ali po preudarku, zdi se mi, da so v tem zadeli pravo. Če pomislimo, da se sklepajo v prostejših in živahnih mestih zakoni že po par mesecih, se čudimo temu in si želimo, da bi mogli poslati svoje sinove in hčere na gimnazij ali v kak penzjonat v Quiquendonu.

Poročali so mi o eni sami zakonski zvezi, ki se je sklenila tam tekom zadnjega pol stoletja tekom dveh let, in trdili so, da bi bilo s tem zakonom skoraj narobe.

Torej, Franc Niklausse je ljubil Suzico van Tricasse, toda mirno in tiho, kakor pač ljubimo, če imamo še deset let časa, da snubimo. Vsak teden enkrat samkrat, ob določeni uri je prišel Franc, da popelje Suzico na sprehod ob bregu Vaara; seveda ni bil nikdar brez trnka, Suzica pa je imela s seboj vezenje ter je vezla najbolj neverjetne rastline.

Sploh pa je zdaj ugodna prilika, da si nekoliko pobljže ogledamo mladega moža. Franc je bil kakih dvaindvajset let star, lahen mah mu je poganjal na licih in kadar je govoril, si slišal, da je ravnokar izpremenil svoj glas.

Suzica pa je bila plavolasa, cvetoča, sedemnajst let stara in ni bila sovražna ribolovu, čudni zabavi, ki zahteva lokavost, vredno mladega kaplja. Franc pa je bil vdan temu razvedrilu, ki se je ujemalo z njegovim temperamentom, ker je bil nad vse potrpežljiv in je rad sanjajoč opazoval pluto, plavajočo mirno na vodi. Če se je potem po šesturnem sedenju usmilila kaka skromna ribica Franca in se vjela na trnek, je vendarle znal ukrotiti svoje razburjenje.

Oni dan sta sedela zaročenca zopet na zelenem bregu reke. Par čevljev pod njima je tekel mimo Vaar, Suzica je vzela z največjo opreznostjo v roke svoje vezenje ter začela zbadati, Franc pa je metal svoj trnek, da je plaval od leve na desno in ga potegnil potem zopet proti toku od desne na levo.

Kaplji so plavali po vodi tik pod površino mimo plutovine, trnek pa je visel globoko spodaj ter zaman čakal na plen.

Zdaj pa zdaj je dejal Franc, ne da bi se ozrl na deklico, kakor je bila že njegova navada, prav mirno:

»Sedaj mislim, Suzica, se bo ena vjela.«

»Res, Franc?« je vprašala deklica ter položila za nekaj trenutkov svoje delo v naročje in pozorno opazovala zaročencev trnek.

»Ne ne, nič ni bilo,« je omenil potem Franc; »mislim sem, da se je trnek premaknil, motil sem se.«

»Saj se bo še katera vjela, Franc,« je prigovarjala Suzica s svojim mehkim, jasnim glasom, »samo ne pozabi, da ob pravem času potegneš. Vedno si za par sekund prepozen in kapelj ti uide.«

»Kaj praviš, Suzica, ali nočeš prijeti moje ribnice?«

»Rada, Franc, prav rada.«

»In Ti mi daj svoje vezenje, poskusil bom, če se mi to danes bolj posreči, kakor ribji lov.«

Mlada deklica je s tresočo roko zagrabila ribnico, Franc pa je zbadal in zbadal v blago. Tako sta sedela ure in ure, si rekla zdaj pa zdaj kako prijazno besedo ter opazovala pluto in kadar se je zganila, jima je srce bilo bolj glasno. Da ne bi nikdar pozabila teh ur nemotene, mirne sreče, ko sta sedela tako zaupno skupaj ter poslušala žuborenje mimo prihajajočih valov.

Oni dan se je solnce že močno nagnilo in vendar se ni vjela nobena ribica, dasiravno sta Franc in Suzica izmenoma poskušala svojo srečo. Nobena riba ni bila dosti mehkosrčna, da bi bila to storila njima na ljubo, a Franc in Suzica sta bila tudi dosti pravična, da jim tega nista zamerila.

»Drugič se bo bolje posrečilo, Franc,« je tolažila Suzica, ko je njen ribič pritrdil svoj deviški trnek zopet na smrekovi dilici.

»Upajva, Suzica.«

In potem sta se odpravila ne da bi spregovorila še kako besedo, domov, nema, kakor njiju senci, ki sta prihajali čedalje daljši. Suzica je opazovala, kako je rasla pod poševnimi žarki zahajajočega solnca in Franc je bil videti skoraj tako suh in slok, kakor dolga ribnica v njegovi roki.

Končno sta dospela do županove hiše, pred katero je rasla trava in zelenjad izmed kamnov na hodniku ter tako prekrivala cesto, da je bil hrup korakov slišati samo zamolklo.

Ko naj bi se hišna vrata odprla, je čutil Franc potrebo, da spregovori še par besed s svojo nevesto.

»Veš, Suzica, veliki dan se bliža.«

»Da, Franc, bliža se!« je potrdila mlada deklica ter zardela povescila dolge trepalnice.

»Že čez pet do šest let . . .« je dostavil ljubimec.

»Na svidenje, Franc!«

»Na svidenje, Suzica!«

Hišna vrata so se zaprla in mladi mož je cdkorakal počasnih, enakomernih korakov proti hiši svojega očeta, svetovalca Niklausseja.

SEDMO POGlavJE,

ki izpremeni andante v allegro in allegro v vivace.

Razburjenje, ki je vzkipelo v mestu vsled spora med odvetnikom Schutom in doktorjem Custosom, se je hitro poglelo in ni imelo zlih posledic. Upati je bilo, da se Quiquendone zopet pogrezne v svojo navadno apatijo, ki je bila za kratke trenutke tako čudovito prekinjena.

Med tem so prav pridno polagali cevi, ki naj bi napeljale oksihidrogenov plin v glavna mestna plosolja. Cevi so se razprezale pod tlakom mesta na vse strani, manjkali so še samo gorilniki, ki so bili zelo komplicirani, vsled česar so jih naročili v ino-

zemstvu. Doktor Oks je bil povsod in vedno delaven, kakor tudi njegov famulus Igen. Priganjala sta delavce, sestavljala najvažnejše dele gazometra ter dan in noč oskrbovala velikanske kotle, kjer sta s pomočjo električnega toka razkrajala vodo. Da, doktor Oks je že proizvajal svoj plin, dasiravno vse cevi še niso bile položene. Gotovo je bilo to zelo čudno. V kratkem pa naj bi bilo vse končano in doktor Oks je sklenil, da poskusi novo razsvetljavo mesta najprej v gledališču.

V Quiquendonu so imeli namreč tudi gledališče, zares lepo poslopje, čigar zunanje in notranje oblike so spomnijale na vse mogoče sloge. Bilo je sezidano v bizantinskem, romanskem, gotskem slogu, v renaissanci, imelo je okrogle stolpiče, koničasta okna, plamenaste rozete, fantastične zvonike vse ob enem, skratka, bila je prava mešanica vseli slogov, napol Parthenon, napol Grand café parisien. Temu pa se ne smemo čuditi, če pomislimo, da je začel zidati to gledališče leta 1175 župan Ludvik van Tricasse in da je končal zgradbo leta 1837 župan Natalis van Tricasse. Sedemstó let je preteklo od dne, ko so začeli zidati gledališče in pa do dne, ko so končali stavbo in zato se mu je poznala arhitektura vseh teh let. Kljub temu pa je bilo quiquendonsko gledališče lepo in gotovo je bilo, da se morajo njegovi romanski stebri in bizantinski oboki izkazati v svetlobi oksihidrogenskega plina v pravi luči.

V tem gledališču so igrali precej vse, zlasti pa so negovali opero in prav posebno komično opero. Seveda moramo takoj pripomniti, da skladatelji svojih del ne bi bili nikdar spoznali, tako sta se razlikovala godba in vsebina od prvotnega zmisla.

Ker se v Quiquendonu ni moglo nič izvršiti hitro, so se morala dramatska dela prilagoditi temperamentu vprizarjajočih umetnikov in umetnic in tako je prišlo, da se ni posrečilo do sedaj vprizoriti noben večer več, kakor dve dejanji, dasiravno so se

predstave pričenjale ob štirih in končavale ob desetih. »Robert vrag«, »Hugenoti« ali »Viljem Tell« so trajali navadno po tri dni, tako počasi so se odigravali. Kadar je bilo predpisano vivace, so igrali v tempu adagija, allegrom se ni nič bolj mudilo, štirinšestdesetinske note so igrali tako počasi, kakor drugod cele note. Najhitrejši tempo po okusu Quiquendoncev je bil komaj tako hiter, kakor drugod cerkveno petje. Vse je bilo zaokroženo, da ne žali ušes diletantov. Da prav označimo način muzikaličnih prireditelj, naj nam pokaže ta-le primer: Hitro melodijo Figara pri njegovem nastopu v prvem dejanju »Brivca iz Seville« so regulirali po št. 33 metronoma ter je trajal celih osemindeset minut, če je bil namreč igralec zadosti izvežban.

Samo ob sebi se razume, da so se morali tuji umetniki prilagoditi tej metodi; ker pa so jih dobro plačali, se niso pritoževali in sledili so vestno taktirki glasbenega ravnatelja, ki ni napravila v minuti nikdar več, kakor osem taktov.

Kako pa so znali tudi pohvaliti igralce, ki so Quiquendonce očarali, ne da bi jih bili utrudili! Ploskali so v precej dolgih presledkih in če se začudena dvorana včasih ni podrla vsled glasne pohvale, je bilo temu krivo dejstvo, da v dvanajstem stoletju ni bilo treba štediti s kamenjem pri gradbi temelja. Po takih večerih so prinašali časopisi poročila o viharnem ploskanju in frenetični pohvali.

Da bi se pa entuziastične flamanske narave preveč ne razgrele, so igrali vsak teden samo enkrat, tako da so se mogli igralci temeljito naučiti svojim vlogam in da so poslušalci bolje prebavili mojstrske drame.

Navadno so se oglašali pri gledališkem ravnatelju tuji umetniki, če so si hoteli odpočiti od napore na drugih odrih, in gotovo ni mislil nikdo, da bi moglo biti kdaj drugače, ko je štirinajst dni po aferi Schut - Custos nov nepričakovan dogodek Quiquendonce zopet razburil.

Bila je sobota, navadni dan za predstave; toda danes še niso hoteli poskusiti nove razsvetljave, kakor ste morda mislili. Cevi so bile sicer v dvorani že pritrjene, toda gorilnikov iz zgoraj navedenih vzrokov še niso bili pritrčili, zato so obsvetljevale tudi danes samo sveče velikega lestenca s svojo milo lučjo številne gledalce, ki so se zbrali v gledališču.

Popoldne ob eni so se bila odprla vrata za občinstvo in ob treh je bila dvorana že napol polna, dolga vrsta pa je še stala zunaj do konca Trga svetega Ernufa, kjer je bila lekarna Josseja Lieftrincka. Pričakovati je bilo torej izredno lepe predstave.

»Ali greste danes v gledališče?« je bil vprašal zjutraj svetovalec Niklausse župana.

»Gotovo; tudi bom vzel seboj ženo, hčerko Suzico in ljubo Tatanémanco, ki nad vse ljubijo lepo glasbo.«

»Gospodična Suzica pride tudi?« je vprašal svetovalec.

»Gotovo, Niklausse.«

»Potem bo moj Franc gotovo med prvimi, ki bo stal v špalirju,« je odvrnil svetovalec.

»Ognjevit deček, Vaš Franc,« je pripomnil župan s pedantičnim naglasom, »zelo vroča glava, Niklausse; paziti boste morali na njega.«

»Saj veste, da ljubi, van Tricasse, da ljubi dražestno Suzico.«

»Dobil jo bo, Niklausse; od onega trenutka, ko se bova dogovorila o poroki, ni nobene ovire za njiju zaroko; kaj more zahtevati več?«

»Saj ne zahteva ničesar več, van Tricasse; ničesar ne zahteva ljubi sin. Pa tudi jaz nočem ničesar izblebetati, toliko pa vem, da ne bo zadnji, ki si bo danes kupil vstopnico.«

»Ej, ej, vihrava, ognjevita mladina!« je vzkliknil z nasmeškom župan, spominjajoč se lastne preteklosti. »Da, da, ljubi moj svetovalec, tudi mi smo bili svoj čas mladi. Tudi mi smo ljubili in smo stali

v špalirju. Torej danes na večer! A propos, ali ste tudi vi slišali, da je ta Fioravanti tako velik umetnik? Kako dostojno so ga sprejeli v našem mestu! Gotovo ne bo izlepa pozabil pohvale Quiquendoncev!«

Res je šlo za slovitega tenorista Fioravantija, ki je spravil s svojim ženijem, svojo izborno igro in svojim krasnim in simpatičnim glasom vse ljubitelje glasbe v mestu naravnost v ekstazo.

Že tri tedne je žel Fioravanti v »Hugenotih« velikanske uspehe. Prvo dejanje je po okusu Quiquendoncev napolnilo ves večer. To je bilo prvi teden meseca. Na opernem večeru drugega tedna je žel prave ovacije za neskončne, potegnjene andante, in ta uspeh se je stopnjeval, ko je tretji teden igral v tretjem dejanju te Meyerbeerove skladbe. Danes pa naj bi nastopil Fioravanti v četrtem dejanju in naj bi igral pred tem nestrpnim občinstvom. Ej! Duet Raoula in Valentine, ta dvoglasni ljubavni himnus v dolgih vzdihljajih, ta stretta, v kateri si slede crescendo, stringendo, accelerando, piu crescendo — vse to počasi, kompendiozno, vse peto v svečanem ritmu! Kako krasno! Kako nebeško!

Ob štirih je bila dvorana polna gledalcev, lože, pritličje in prostor za godbo, vse je bilo zasedeno. V sprednjih vrstah si videl gospoda župana van Tricasseja, gospo van Tricasse, gospodično Suzico in ljubeznjivo Tatanémanco z avbo in zelenimi pentljami; potem si videl nedaleč od tam svetovalca Niklausseja z rodbino in zaljubljenega Franca. Zastopane so bile tudi rodbine zdravnika Custosa, odvetnika Schuta, velikega sodnika Honoreja Syntaxa, in med drugimi mestnimi veljaki si videl ravnatelja zavarovalnice Norberta Soutmana, debelega bankirja Collaerta, ki se je navduševal za nemško glasbo ter bil sam o sebi prepričan, da je virtuoz na gosli, videl si davkarja Ruppa, ravnatelja akademije Jeromeja Resha, civilnega komisarja in še mnoge druge, tako da bi prav zares mučili bralce,

če bi jim hoteli še nadalje naštevati vse veljavne glave.

Navadno so bili Quiquendonci izredno tihi in mirni, dokler se ni dvignil zastor. Tu je vze! kdo v roke časopis in se pogreznil v njega, tam so si šušljali na uho par besed, prihajajoči so stopali kolikor mogoče tiho do svojih sedežev in zdaj pa zdaj je uprla quiquendonska moška mladina svoje motne, napol ugasle poglede na krasotice na galeriji.

Ta večer pa bi bil lahko vsak gledalec ugotovil, da je vladala, še predno se je dvignil zasotr, prav izredna živahnost med gledalci. Ljudje, ki se sicer niso nikdar ganili, so se obračali in zvijali sem in tja, pahljače quiquendonskih dam so se gibale z nenormalno hitrostjo in zdelo se je, da veje zrak, bolj poln življenja, ki so ga srkali vsi v globokih vzdihljajih.

Tu in tam si opazil v kakem očesu svit, ki je bil tako žarek kakor luč velikega lestenca, ki je visel v dvorani in čigar sveče so danes gorele nenavadno svetlo, dasiravno njih števila niso pomnožili. Ko bi bili danes že montirani aparati doktorja Oksa! Toda ta željno pričakovani trenotek še ni prišel.

Zdaj je godba polnoštevilno zbrana. Prva violina stoji med stojali ter poda svojim kolegijam skromen a; godala, pihala, tolkala so uglašena in dirigent čaka samo še na glas zvončka, da prične.

Zvonček se oglasi in četrto dejanje se prične. Allegro appassionato iz medigre odigrajo kakor navadno s tako majestetično počasnostjo, da bi bil slavni Meyerbeer skočil iz kože; naši Quiquendonci pa so to vedeli po zaslugi ceniti.

Kmalu pa je začutil glasbeni ravnatelj, da nima več orkestra v rokah in da more sicer tako mirne igralce samo s težavo zadržati. Pihala skušajo preglasiti godala in jih je treba z močno roko zadržati, ker bi sicer s stališča harmonije nastal slab, obžalovanja vreden učinek. Celo fagotist, sin lekarnarja

Josseja Liefrinka, navadno skozi in skozi dobro vzgojen mlad mož, skuša igrati tako neobičajno hitro.

Med tem je pričela Valentina svoj recitativ:

»Sedaj pa sama sem in tuga gre z menoj . . .«

toda tudi njej se mudi in dirigent in vsi godbeniki ji slede morda nevede — v njenem cantabile, ki ga je bilo treba taktirati smelo kakor v dvanajstosminskem taktu. Ko se prikaže Raoul, pa do trenutka, da ga skrije Valetina v sosednji sobi, poteče komaj četrt ure, dočim je bilo treba prej po quiquedonskih tradicijah za sedemintrideset taktov recitativa ravno sedemintrideset minut.

Saint-Bris, Nevers, Cavannes in drugi odlični katoliški gospodje nastopajo morda nekoliko hitro: allegro pomposo je napisal skladatelj v partituri. Godba in gospodje igrajo v resnici allegro, toda nikakor ne pomposo in pri prisegi in posvetitvi bodal allegra že niso več zadrževali. Pevci in godbeniki so ušli v divjem tempu. Tudi dirigent je že zdavnaj spoznal, da ne more igralcev in godbenikov zadržati, in čudno, tudi občinstvo ne skuša ugovarjati, marveč je navdušeno in notranji nagon duše vleče občinstvo za seboj.

»Grozečo vojno nam, ki skoraj nas zaprede, li hočete kot jaz odvrniti sedaj?«

Obljuba, prisega, vse storjeno. Komaj da ima Nevers časa, da zagotovi, da »ima med svojimi predniki pač vojake, ne pa zavratnega morilca,« in že ga aretirajo. Sodniki in četrtniki priteko in prisežejo v hitrem tempu, da bodo »vse naenkrat zadeli.« Saint-Bris poje ognjevito, v resničnem dvočetrtinskem taktu recitativ, ki kliče katoličane na maščevanje. Trije menihi s košaricami pridejo skozi Neversovo sobo in se prav nič ne zmenijo na predpis, da morajo počasi hoditi.

Že so tam stoječi potegnili meče in bodala in menihi so jih hitro posvetili. Sopran, tenor in bas so se besno lotili allegra furiosa in iz dramatičnega

šestosminskega takta nastane quadrilla, ko rjovejo zapuščajoč oder:

»Le mirno zdaj od tod,
da se jim ne izdamo!
Okrog je mir povsod,
ko vse spi.
Polnoči!«

V tem trenutku se je dvignilo občinstvo v ložah, v parterju, na galerijah; splošen hrup; zdi se, da hočejo vsi poslušalci, župan van Tricasse na čelu, na oder, da se združijo z zarotniki in da uničijo hugenote, katerih verskim nazorom pa niso bili sovražni. Z vseh strani so klicali »bravo«, klicali igralce in jim ploskali kakor besni. Tatanémańca je z mrzlično roko mahala s svojo avbo in luči v dvorani so razširjale naravost žarek svit.

Raoul naj bi počasi odmaknil zastor, on pa ga je s ponosno kretnjo pretrgal čez sredo in si stoji iz obličja v obličje nasproti Valentini.

Pričel se je veliki dvospev in pojeta ga allegro vivace. Raoul ne čaka na Valentinine odgovore, ona ne na njegove. Krasno mesto:

»Pogin grozi, glej mojim bratom;
o dai, da grem od tod!«

odpoje kakor galop, kakor ga ljubi Offenbach, še njegovi zarotniki plešejo. Andante amoroso:

»Ti ljubiš me! Ti ljubiš me!
Oj sreča ta,
da čujem to iz Tvojih ust!«

moremo imenovati samo še vivace furioso. Violončelist v orkestru se ni nič več trudil, da bi sledil glasu pevca. Raoul zakliče sicer:

»Prerad le slušam te besede Tvoje
ko razodevaš mi ljubav,«

toda Valentina ne more več govoriti; čutiti je, da zažiga Raoula neznan ogenj. Visoki h in visoki c se

glasita strašno, nad vse silno deluje v njem, premetava roke in se muči.

Zvon se oglasi, toda čudovito ubit in hripav, oni, ki zvoni, samega sebe nima več v oblasti in hoče s silo preglušiti hrup orkestra.

Končno se prične strela:

»Od nikoder nikdar več
ni pomoči, maščevanje
zasleduje nas povsod.«

Končati bi morala sijajno dejanje in skladatelj je predpisal *allegro son moto*, a šlo je čez oder v nebrzdanem *prestissimu*, kakor brzovlak. Iznova se oglasi zvonec, Valentina se zgrudi onemogla in Raoul skoči skozi okno.

Čas je bil, da se je predstava končala, godba ne bi bila mogla več igrati naprej. Polastilo se je je, kakor pijanost. Kapelnik je udrihal s svojo taktirko kakor s kolom po suflerski školjki, strune na goslih so popokale, vratovi so zakrivljeni, pavka je počila pod besnim udrihanjem in kontrebassist je sedel na svojo lepo donečo omaro. Prvi klarenetist je požrl ustnik svojega instrumenta, drugi hauteboist gloda glasilke svojega instrumenta. Na pozavni je kulisa zapognjena in nesrečni hornist ne dobi roke iz svojega instrumenta, v prevneti igri je bil segel pregloboko v svoj instrument.

In občinstvo? Vse sope, vpije, giblje, vsi obrazi odsevajo čudovito rdečico, kakor da so se telesa vnela. Prerivajo se, suvajo se, da bi dobili prej prostora; moški pozabljajo svoje klobuke, žene svoje plašče, gnetejo se po hodnikih, pretepajo se! Nobena avtoriteta ne velja več! Za župana se nobeden ne zmeni; povsod peklensko razburjenje . . .

Nekaj trenutkov pozneje, ko je občinstvo zopet na cesti, se povrne vsakemu njegov navadni mir in mirno in spokojno se vrne na svoj dom, samo medli spomini na dogodke v gledališču ga spremljajo.

Četrto dejanje »Hugenotov«, ki je svoj čas trajalo šest celih ur, se je končalo danes že dvanajst minut pred peto. Trajalo je natančno 18 minut.

OSMO POGLAVJE,

v katerem se izpremeni stari valček v pravi vrtinec.

Če tudi so se posetniki gledališča, ko so dospeli domov, zopet pomirili in so občutili samo neko utrujenost, so bili vendarle doživeli silno razburjenje, in uničeni in zbiti, kakor da bi bili čez mero jedli in pili, so se zgrudili na postelje.

Drugi dan se je vsakdo kakor v sanjah spominjal dogodkov prejšnjega večera. Ta je pogrešal svoj klobuk, ki ga je bil v splošni zmedi zgubil, oni je izgubil kos sukne, ki so mu ga bili v gneči odtrgali; ta je pogrešala svoj krasni čeveljček, ona svojo mantiljo, in vsa ta vidna znamenja so polagoma vzbudila poštenim meščanom spomin, da so se začeli nekako sramovati te nepopisne razburjenosti. Spominjali so se večera, kakor nekake orgije, v kateri so bili nevede glavne osebe; nič več niso govorili o tem dogodku, da niti misliti niso hoteli na to, kar se je bilo pripetilo ta večer.

Najbolj iznenaden in poparjen je bil zopet župan van Tricasse; ono jutro po teh dogodkih ni mogel najti svoje baroke. Lotchè je bila iskala povesod, a je ni našla nikjer. Baroka je gotovo ostala na bojišču.

Ali naj jo izkliče zapriseženi mestni birič Ivan Mistrol? Ne! Rajši je prinesel župan to žrtev, kakor da bi tako kompromitiral prvega mestnega uradnika. Tako je mislil župan, ko je ležal v mrzlici, s težko glavo in medlimi udi v svojih blazinah. Prav nič ga ni mikalo, da bi bil vstal in njegov

možgani so delovali ta dopoldan več, kakor morda prej vseh štirideset let. Častiti gospod van Tricasse je še enkrat preživel v svojem duhu vse dogodke včerajšne čudovite predstave. Spravil jih je v zvezo z obžalovanja vrednimi dejstvi, ki so se nedavno dogodli pri soiréji doktorja Oksa ter je iskal vzroke za čudovito razburljivost, ki je sedaj že drugič popadla njegove najbolj častitljive uradnike.

»Kaj se godi?« se je vprašal. »Kakšna omotica je naenkrat popadla moje mirno mesto? Ali smo vsi zblazneli, ali se bo izpremenilo naše mesto v eno samo veliko norišnico? Če si stvar dobro premislim, bi bil snoči za nas res najprikladnejši prostor blaznica. Vsi veljaki, svetovalci, sodniki, odvetniki, zdravniki, akademiki so bili snoči žrtev strašne nespametnosti. Ali je bila temu kriva vražja godba? Neverjetno! Tudi nisem jedel ničesar posebnega in nisem pil ničesar, da bi se mogel tako razburiti. Včeraj opoldne sem jedel nekaj kosov malo preveč pečenega telečjega stegna, nekaj žlic špinacije s sladkorjem, nekaj sladkih jajčnih žličnikov in dva kozarca vodenega piva. To mi prav gotovo ni šlo v glavo. Ne, ne, bilo je nekaj nepopisnega, in ker sem v vsakem slučaju odgovoren za dejanja svojih podložnikov, bom uvedel preiskavo.«

Toda od municipalnega sveta sklenjena preiskava je ostala brez uspeha. Dasiravno so bila dejstva jasna, vendar oblasti kljub vsej bistroumnosti niso našle vzrokov. Sploh pa so se duhovi že popolnoma pomirili, tako da so bili izgredi hitro pozabljeni. Listi niso poročali o tej zadevi in quiquendonski »Inteligenčni list«, ki je poročal o predstavi, se ni niti z besedico dotaknil mrzlične razburjenosti.

Če je bilo tudi mesto zopet kakor navadno flegmatično in navidez flamsko kakor poprej, se je vendar poznalo, da sta se glavni značaj in temperament prebivalstva polagoma izpreminjala. Skoraj

bi pritrdil zdravniku Dominiquu, ki je trdil, da »ra-
stejo Quiquendoncem živci.«

Poskusimo si med tem razložiti vso zadevo. Iz-
premema se je izvršila med Quiquendonci vedno
samo pod gotovimi pogoji. Kadar so hodili meščani
po cestah svojega mesta ali pa so se šetali v svežem
zraku svojih trgov in ob Vaaru, so bili vedno oni
dobri, hladni, pedantični ljudje, kakor nekdanj.
Takšni so bili tudi, če so ostali doma ter delali bo-
disi z rokami ali z glavo in pri tem niti kaj storili
niti kaj mislili. Njih privatno življenje je bilo tiho,
leno, kakor nekdanj; nobenega prepira, niti žal be-
sede nisi slišal doma; nobenega hitrejšega giba ni
bilo ne v srcu ne v možganih. Povprečno jim je
udrihala žila, kakor v dobrih starih časih, petdeset-
krat do dvainpetdesetkrat na minuto.

Naravnost nerazumljivo pa je bilo, kar se je
zgodilo z njimi, kakor hitro so stopili v javno živ-
ljenje in česar tudi najduhovitejši fizijologi ne bi bili
mogli razložiti. Potem so se oči vidno izpremenile
ter so se pri različnem mnenju o zadevah splošne
blaginje trdo sprli.

Zborovanje v javnih poslopih, na borzi, na ma-
gistratu, v šoli akademije ali v posvetovalnicah sve-
tovalstva je bilo »nemogoče«, kakor se je izrazil
komisar Pazi, ker se je udeležnikov kaj hitro pola-
stila taka živahnost in prenapetost, da ni bilo misliti
na mirno razpravljanje. Čez eno uro so padale že
rezke opazke in v dveh urah je bil prepir splošen,
prišlo je do osebnosti in glave so se razgrele. Celo
v cerkvi niso mogli verniki več mirno poslušati pro-
povedi duhovnika van Stabla in on sam se je na
propovednici na naravnost mučen način trudil ter je
bil še bolj strog, kakor je bil sicer vedno.

Pod takimi okolnostmi je prišlo kmalu do novih
prepirov, ki pa so bili mnogo bolj resni, kakor oni
med doktorjem Custosom in odvetnikom Schutom.
In če oblasti kljub temu ni bilo treba postopati, je

bila to samo posledica dejstva, da so se prepirljivci pomirili, ko so prišli domov, in pozabili vse žaljivke.

Kljub temu ljudje sami skoraj niso opazali te izpremembe, ker niso bili vajeni, da bi bili opazovali same sebe in kar se godi okrog njih. Samo ena oseba si je delala skrbi, in to je bil mož, čigar mesto so hoteli že trideset let opustiti, to je bil civilni komisar Mihael Pazi. Opazil je, da se je razburjenost kazala samo v javnih poslopih, nikdar pa ne v privatnih hišah, in s strahom se je vpraševal, kaj bo, če se ta epidemija raztegne tudi na privatna stanovanja in ceste. Potem ni bilo misliti, da bi se žalitve pozabile, ni bilo misliti na mir, niti ne na odmor v blazni razburjenosti, marveč povsod bi gorel plamen, ki bi končno brez dvoma ugonobil Quiquendonce.

»Kaj bo? Kaj bo?« se je prestrašen vpraševal komisar Pazi. »Kako bomo kos tej nebrzdani razburljivosti, temu vročemu temperamentu? Potem moja služba ni več sinekura in svetovalstvo mi bo moralo podvojiti plačo, če se mi do takrat ne bo zgodilo, da se bom moral sam aretirati zaradi kršenja javnega reda.«

Žal se je ta upravičena bojazen vedno bolj realizirala; zlo se je razširjalo iz borze, iz cerkve, iz gledališča, z magistrata, iz akademije v hiše privatnikov in sicer se je to zgodilo hitreje kakor v štirinajst dnevih po oni nezaslišani predstavi »Hugenotov«.

Prvi znaki epidemije so se pokazali v hiši banirja Collaerta.

Ta gospod, silno bogat meščan, je priredil za quiquendonske veljake ples ali vsaj nekako soirée dansante. Pred par meseci je bil namreč emitiral posojilo 30.000 frankov, ki je bilo do treh četrtin podpisano in sedaj je nameraval, da prizna ta uspeh, dati svojim someščanom večer in jim ob tej priliki odpreti svoje salone.

Splošno je znano, kako mirni, neskaljani so pri Flamcih taki večeri; največ gre za pivo in sirup in pogovor se suče okrog vremena, izgledov za žetev, okrog sedanjega stanja vrtov in negovanja cvetlic, zlasti tulipanov.

Včasih pride tudi kak ples, toda počasen in svečan, kakor menuet, tudi valčki s komaj poldrugim obratom na minuto, pri čemer si ostaneta plesalca v taki razdalji, kakor sta dolgi njiju roki. To je bilo pri Quiquendoncih zelo priljubljeno. Tako so potekali vsi plesi v tamošnji družbi. Tudi polka se je hotela uveljaviti s tem, da se je sprijaznila s štirimi takti, toda plesalci so redno zaostajali za godbo, če je bil tempo še tako počasen. Zato so se morali odpovedati temu plesu.

Kar se ljudje spominjajo, ni prišlo pri teh zmernih, finih in vzornih zabavah mladega sveta nikdar do spora ali neljubega nastopa. Zakaj se je moral ravno pri sprejemnem večeru bankirja Collaerta prvokrat izpremeniti sirup v vino, v šampanjec ali punš? Zakaj se je nekako sredi slavnosti polastila vseh povabljenih nekaka pijanost? Zakaj se je izprevrgel naenkrat menuet v nekako saltarello, zakaj je orkester tako hitel in zakaj so sveče svetile v tako nenavadnem svitu? Odkod to, da je čudovit električni tok šel skozi bankirjeve salone, da so se plesalci približevali drug drugemu, da so si stiskali pari roke, in da so se nekateri kavalirji celo odlikovali s čudovitimi figurami in vse to med pastorelo, ki je bila sicer tako majestetična, svečanostna in nedosegljiva!

Kdo bi odgovoril na vsa ta vprašanja? Komisar Pazi, ki je bil tudi ta večer navzoč, je videl kako prihaja nevihta, ni je pa mogel preprečiti niti se ji ni mogel izogniti. Čutil je, kako obvladuje tudi njega nekaka pijanost, kako so se mu množile vse njegove fiziološke in strastvene zmožnosti in opetovano se je opazilo, da se je približal sladkarijam in jih

požiral s tako čudovitim apetitom, kakor da ima ravnokar za seboj dolg post.

Med tem se je živahnost družbe vsake četrte ure večala. Plesali so, zares plesali in noge so poskakovale vedno hitreje. Povsod rdeče sveteče se oči, rdeča lica; splošno vretje je doseglo vrhunec.

In ko je godba zaigrala valček iz »Divjega lovca«, ni bil to več valček, marveč blazen vrtinec, vratolomna rotacija, vredna predplesalca Mefista z bakljo peklenškega ognja. In potem je vrtil peklenški galop, ki ga ni mogel nikdo ustaviti, skoraj celo uro očetè, matere, mladino, vse, kar je imelo kaj življenja, staro, mlado, težko, lahko, moško in žensko skozi dragoceno opremljene salone, pred-sobe, stopnjišča, do kleti in do podstrešja. Med temi besnimi plesalci in plesalkami sta bila tolsti bankir Collaert s soprogo, svetovalci, magistratovci, sodniki, Niklausse in gospa van Tricasse, župan in komisar Pazi sta se vrtela v blaznem vrtincu in nista pozneje nikdar vedela, s kom sta ta večer plesala.

Eni pa je zapustil njen plesalec, komisar Pazi, globok vtisk; videla ga je odslej v svojih sanjah, čutila je njegov strastni objem in ni ga mogla pozabiti. To je bila naša ljubeznjiva Tatanémanca!

DEVETO POGLAVJE,

v katerem si imata doktor Oks in njegov pomočnik Igen povedati samo par besedi.

»Kako je, Igen?«

»Cevi so položene, vse je pripravljeno, mojster.«

»Vendar! Sedaj bomo poskušali v velikem obsegu ter učinkovali na mase!«

DESETO POGlavJE,

ki nam pokaže, kako se epidemija razširi po celem mestu in kako čudovite posledice ima.

Naslednje mesece se je zlo še bolj razširilo. Iz privatnih stanovanj je prestopilo na ceste, in če bi videl Quiquendonce sedaj, ne bi ga več poznal.

Kar smo slišali do sedaj, še ni nič proti temu, kar se je pojavilo ne samo na ljudeh in živalih, marveč tudi na rastlinah.

Navadno nastopajo epidemije samo med ljudmi, samo med živalmi ali rastlinami in nikdar še nismo doživeli, da je zbolel konj za kozami, ali človek za kugo na parkljih. Tudi še nismo slišali, da bi jagmeta obolela za boleznijo, ki navadno popade krompir. Tu pa se je zdelo, da je narava zgrešila sama sebe. Quiquendoncem se je izpremenil značaj, temperament in pamet, vpliv epidemije pa se je pokazal tudi pri njihovih psih, mačkah, konjih, oslih in kozah, kakor da je njih življenski krog drugačen. Celo rastline so se »emancipirale«, če mi blagohotno dovolite ta izraz.

V sadovnjakih in na vrtnih gredah si opazil najčudovitejše pojave. Plezalke so se ovijale z nezaslišano drznostjo plotov in špalirjev; grmovje se je šopirilo s tropično silo, mala debelca so vzrastla v drevesa. Komaj vsejano žito je pognalo v času, ko sicer zraste komaj vidno, več palcev visoko. Špargelj je bil dva čevlja dolg, artičoke kakor melone, melone kakor buče. Svinjske buče so vzrastle ponekod tako velike kakor kak zvonec, imele so kakih devet čevljev v premeru. Zelje je bilo kakor grmovje in gobe so bile velike kakor dežniki.

Drugi pridelki niso zaostajali. Dva sta se morala lotiti ene same rdeče jagode, za hruško je bilo treba že štirih ljudi. Grozdje je bilo podobno onemu fenomenalnemu grozdu, ki ga je Le Poussin tako

občudovanja vredno naslikal v svojem »Retour des envoyés à la terre promise«.

Podobno je bilo s cveticami. Velike vijolice so diehtele kakor nikdar; velikanske rože so cvetele v živahnejših barvah kakor kedaj, španski bezeg je rasel kakor bi bil zašel v tropični gozd; geranium, marijetice, dalije, kamelije so rasle preko potov ter dušile druga drugo. Z nožem na vrtu nisi ničesar opravil. In v kakšno razburjenje so prišli Quiquendonci zaradi tulipanov, teh dragocenih lilijacej, veselja Flamcev! Častiti Bistrom bi bil nekega dne skoraj sedel na tla, ko je zagledal na svojem vrtu navadni tulipan, imenovan tulipa gesneriana, ki pa je bil naravnost orjaški in v čigar kelihu je gnezdil ptičji par.

Vse mesto se je zbralo, da bi videlo čudež in soglasno so dali temu tulipanu ime tulipa quiquendonia.

Toda glej! Te rastline, ti sadovi, ti cveti, ki so tako hitro zrastle in se razvili ter dobili velikanske oblike, naj so bili še tako odlični po svojem vonju in po svojih barvah, hitro so zopet pomrli ter uklonili, po kratkih urah oveneli, medli in izmučeni, glave.

Taka je bila tudi usoda slovitega tulipana, tudi on se je posušil po par dneh bohotnega sijaja.

Kmalu so zapadle tudi domače živali od psa do pujsa, od čizka v kleti do purana, isti usodi.

Tu moramo pripomniti, da so bile te živali navadno ravnotako flegmatične, kakor njih gospodarji. Skoraj bi rekli, da psi in mačke v Quiquendonu niso živeli, marveč le vegetirali. Nikdar nisi opazil pri njih veselja ali žalosti, repi so jim bili nepremični, kakor iz bronca vlití, in dolgo, dolgo ni slišal nikdo, da bi bil pes ugriznil ali mačka upraskala kakega Quiquendonca. Stekli psi so se jim zdeli bitja iz bajke in pripovedovali so si o njih,

kakor o zmajih in o drugih živalih iz menažerije in apokalipse.

Toda kako se je v teh par mesecih izpremenilo quiquendonsko živalstvo! Psi in mačke so začeli kazati zobe in kremplje, tako da je bilo treba vsled tega izvršiti več eksekucij. Prvikrat se je zgodilo, da je konj zdirjal po quiquendonskih cestah; neki vol se je z rogovi lotil svojega tovariša in neki osel je pokazal na trgu Saint Ernulph pete ter vpil, kakor živali navadno ne vpijejo. Da, zgodilo se je celo, da se je jarec, pravi jarec iz Quiquendona, hrabro upri mesarjevemu nožu in branil svojo kožo.

Župan van Tricasse je bil primoran izdajati policijske odredbe, da prepreči nered, ki so ga delale zdivjane domače živali v mestu.

Toda kaj bi govoril o živalih, ko pa ljudje niso bili dosti boljši. Splošna divjost ni prizanesla nobeni starosti.

Svoj čas je bilo v Quiquendonu tako lahko odgajati otroke; sedaj pa se je zgodilo prvič, da je moral višji sodnik Honoré Syntax poseči po palici, da kaznuje svoje otroke.

V gimnaziji je prišlo do prave vstaje; slovarji so letali po zraku in dijaštva ni več trpelo v klopeh. Toda tudi učiteljem moramo očitati, da so bili prenapeti in preveč razburjeni in da so mučili dečke s kaznimi.

Še drug fenomen! Vsi do sedaj tako zmerni Quiquendonci, ki so doslej navadno uživali samo mleko, so naravnost ekscedirali v jedi in pijači. Stare navade jim niso več zadostovale; zdelo se je, da se je vsak želodec izpremenil v brezdno, katero je bilo treba napolniti s čimer koli. Trikrat toliko živil so potrebovali sedaj, kakor prej in jedli so sedaj šestkrat na dan, dočim so sicer jedli samo dvakrat. Seveda je trpela prebava. Svetovalec Niklausse ni vedel, kako bi se nasitil, in župan van Tricasse ni vedel, kako bi se znebil žeje, zato je bil vedno napol pijan.

Povsod vznemirljiva znamenja, ki so se množila od dne do dne. Srečaval si, kadar si hotel, pijance in med njimi tudi veljake.

Zdravnik Dominique Custos je imel čez glavo dela, da je lečil živce in želodce in že to samo je dokaz, kako nasilno so bili živci prebivalstva napeti.

Na sicer zapuščenih cestah si slišal dan na dan prepir in množica se je prerivala po njih, ker ni mogel nihče mirno ostati doma.

Postaviti so morali novo policijo, da vzdržuje red, in pripravili so zapor, ki je bil dan in noč poln upornih. Komisar Pazi je bil truden kakor pes.

V tem času se je sklenil zakon prej kakor v dveh mesecih in sicer med davkarjevim sinom Rupom in hčerko lepe Avgustine iz Rovera. Poroka se je vršila ravno sedeminpetdeset dni pozneje, ko je bil on zaprosil za njeno roko.

Tudi druge poroke, za katere je bilo sicer treba leta in leta, so se napravile kar čez noč, in župan se ni mogel načuditi, kako se mu je njegova hčerka, prelepa Suzica, izmuznila izpod rok.

Kar se tiče ljubeznjive Tatanémance, je bila pod roko že poskusila poizvedeti, kaj bi rekel komisar Pazi o zaroki z njo, glede katere je bila mnenja, da so podani vsi predpogoji sreče, mladosti, čestitosti in premoženja . . .

Končno se je vršil celo — o groza — dvoboj na pištole na petinsedemdeset korakov. In med kom? Težko, da bi bralci to uganili: med gospodom Francem Niklaussejem, mirnim ribičem, in Simonom Collaertom, bankirjevim sinom.

In vzrok dvoboja — je bila županova hčerka, ki se je bila zaljubila v Simona, ki je ni hotel brez boja prepustiti zahtevam drznega tekmeca.

ENAJSTO POGLAVJE.

v katerem se povzpno Quiquendonci do junaškega sklepa.

Videli smo, v kako obžalovanja vrednem stanju je bilo quiquendonsko prebivalstvo. Vrelo je v njih in poznali niso več ne sebe samih, ne svojih prijateljev. Najbolj mirni ljudje so iskali prilike za prepir, in gorje ti, če si koga pogledal po strani, takoj ti je poslal svoje zastopnike. Nekateri gospodje so že nosili brke, in drugi — najhujši petelini celo špičasto brado.

Pod takimi okolnostmi je bilo upravljanje mestnih zadev, vzdržanje reda v javnih poslopih in na cestah silno težavno, ker je bilo vse prikrojeno za popolnoma drugačne razmere. Župan, ta častitljivi oče mesta, o katerem vemo, da je bil skoz in skoz mil in zmeren mož, ki se nikakor ni mogel odločiti, je v enomer razgrajal in besnel. Njegov glas se je razlegal po hiši; dan na dan je izdal najmanj dvajset odredb, delil svojim uradnikom nosove in je bil pripravljen vsak hip svojim odredbam lastnoročno pripomoči do veljave.

Kakšna izpremema! Kje je bil sedaj mir nek-daj čisto flamskega županovega doma? Dan na dan, uro za uro domači prepiri! Gospa van Tricasse je bila godrnjava in se je kregala z možem za stavo. Samo to se mu je posrečilo, da jo je prevpil; umolknila ona ni in ni. Gospa van Tricasse se je jezila na vse. Nič se ji ni hotelo posrečiti, služkinje so ji bile na poti, nobeden ni prišel ob pravem času; dolžila je Lotchè in svakinjo Tatanémanko zdaj tega, zdaj onega in one so ji odgovarjale. Seveda si gospod van Tricasse ni vedel boljšega, kakor da je zagovarjal deklo, kakor je to navada povsod, celo v najboljših hišah. Zato neprestana jeza gospe županje, prepir, vpitje, neprestani nastopi v hiši.

»Kaj se je zgodilo z nami?« je nekega dne vzkliknil župan. »Kakšen duh je obsedel nas in naše

mesto? Ali je šel hudič v nas? Oh, gospa van Tricasse, gospa van Tricasse, še pred časom me boš pokopala in se pregrešila proti starodavnim običajem naše rodbine!»

Morda se čitalci še spominjajo čudne dolžnosti gospoda van Tricasseja, da se mora kot vdovec še enkrat poročiti, da se ne pretrga vrsta, predpisana po starodavnih običajih.

To čudno razpoloženje duhov pa je imelo še druge posledice, o katerih moramo poročati. Prenapetost in nenaravno razburjenje, čigar vzroka do sedaj še nismo našli, je rodilo fiziološke izpremembe, ki bi jih bil komaj kdo pričakoval. Pojavili so se talenti, ki bi bili sicer ostali nepoznani, skriti ženiji so vstajali in doslej le srednji umetniki so se kazali v novi luči. Politiki in učenjaki so takorekoč rasli iz zemlje; govorniki so se vežbali ob najtežavnih vprašanjih ter podžigali poslušalstvo, kar seveda danes mi zahtevalo mnogo truda. Iz sej občinskega svetovalstva je šlo gibanje na javne shode in ustanovil se je klub; ustanovilo pa se je dvajset novih listov v mestu, ki so imeli med drugimi te-le naslove: »Quiquendonski opazovalec«, »Nepristranski«, »Quiquendonski radikalec«, »Quiquendonski ultramontanec«; vsi ti listi so bili z veliko marljivostjo urejevani ter so se bavili z važnimi socialnimi vprašanji.

»In s kakšnimi vprašanji?« boste začudenj vprašali. S temi in onimi, kakor so se ravno nudila. Zdaj so govorili o Audenardskem stolpu, ki se je med tem vedno odločneje nagibal na eno stran in ki so ga hoteli eni podreti, drugi pa podpreti. Govorili so o novih policijskih predpisih, ki jih je izdajalo svetovalstvo in katerim so se trde glave upirale, kritizirali so vodovodne zadeve, vprašanje kanalizacije in podobno.

Toda vse bi prizanesli vročekrvnim govornikom, če bi se ne bili dali potegniti v splošni vrtinec

in bi ne bili načeli vprašanja, katero je moglo nakopati Quiquendoncem vojno.

Zares je imelo mesto že osemsto do devetsto let izboren casus belli v svojem arhivu, dosedaj pa so ga varovali kakor dragoceno relikvijo in zdelo se je, da se ga ne bodo nikdar poslužili.

Ta casus belli pa je nastal ob tej-le priliki:

Splošno neznano je, da ima Quiquendone majhno sosedno mesto z imenom Virgamen in da obe občini mejita druga ob drugo.

In zgodilo se je, da je prišla za časa grofa Balduina, malo pred križarsko vojno leta 1185, neka krava, in povrhu še občinska krava, kar prosim, da si posebno zapomnite, iz Virgamena in se je pasla na quiquendonskih tleh. Nesrečna prežvekovalka je na travniku pomulila prostor, komaj trikrat tako velik, kakor njen jezik, a prestopok, pregrešek je bil storjen in zapisan v posebnem protokolu, ki so ga takrat sestavili, ker že takrat so se oblasti posluževale pisanja.

»Trenutek, ko se bomo maščevali, bo že še prišel,« je dejal leta 1185. Natalis van Tricasse, dvaintrideseti predhodnik sedanjega župana. »Virgamence bo že še doletela zaslužena kazen!«

Ker pa so Virgamenci do sedaj čakali na maščevanje in Quiquendenci niso storili nobenega koraka, so prav upravičeno domnevali, da so Quiquendenci pozabili na krivico in so že stoletja živeli v najboljšem soglasju s sosedi.

Računali pa so brez krčmarja, ali bolj rečeno, brez čudovite epidemije, ki je tako temeljito izpremenila značaj Quiquendoncev ter v njih srcih vzbudila speče maščevanje.

V klubu, na cesti Monstrelet, je ognjeviti odvetnik Schut vrgel svojim poslušalcem to vprašanje v brk ter podnetil njih jezo, uporabljajoč vse za take slučaje navadne govorniške figure in metafore. Spomnil je someščane na dejstvo samo, na krivico, storjeno občini, ter opozarjal, da »narod, ki čuva

svoja prava«, ne pozna zastaranja. Opozarjal je na kričečo žalitev, na še vedno krvavečo rano, govoril je, da Virgamenci pomenljivo majejo z glavami nad Quiquendonci, kar že samo dovolj jasno dokazuje, kako zaničujejo svoje sosede. Očital je svojim rojakom, da so že stoletja prenašali to sramoto ter rotil otroke staroslavnega mesta, da naj mislijo samo še na sijajno zadoščenje za žalitev in sramoto. Končno je apeliral na »živo vojsko« quiquendonskega naroda.

Navdušenje, s katerim so sprejeli te za quiquendonska ušesa tako neobičajne besede, je bilo nepopisno; vsi poslušalci so se bili dvignili s sedežev ter zahtevali kričeč in mahajoč »vojno!« Še nikdar ni bil imel odvetnik Schut takega uspeha!

Župan, svetovalci in vsi veljaki, ki so bili navzoči pri tem znamenitem dogodku, bi se bili zaman upirali ljudski volji, tudi če bi bili to hoteli. Toda oni so vpili, če mogoče še bolj glasno:

»Na mejo! Na mejo!«

Meja pa je bila oddaljena samo tri kilometre od Quiquendona in tako je grozila Virgamencem zares nevarnost, da jih Quiquendonci napadejo, predno se oni pripravijo na napad.

Mem tem se je trudil častitljivi lekarnar Josse Liefink, ki je bil obdržal edini glavo na pravem mestu, dokazovati svojim someščanom, da jim manjka za vojno pušk, topov in generalov; odgovorili so mu pa, da v tem slučaju lahko zbijejo iz zemlje tudi vojskovodje in puške in da stori že samo navdušenje za dobro stvar in patriotizem narod nepremagljiv.

Nato je govoril župan sam. Obsojal je strahopetneže, ki hočejo prikriti svoj strah s previdnostjo ter je z drzno in patriotično roko pretrgal to zaveso. Nikdo se ne bi smel čuditi, če bi se bila dvorana pri tej priči podrla vsled gromovitega pritrjevanja. Viharno je zahtevalo vse glasovanje, in ker

je zahtevalo vse glasovanje z vzklikom, se je podvojilo vpitje:

»Nad Virgamence! Nad Virgamen!«

Župan se je zavezal, da sestavi armado ter je obljubil onemu vojskovodji, ki se bo vrnil kot zmagovalec, časti triumfa, kakor je bil v navadi pri starih Rimljanih.

Lekarnar Josse Liefrink ni hotel, da bi obvisel na njem sum strahopetnosti, zato je hotel nekaj pripomniti. Naglašal je, da se je zmagovitim rimskim vojskovodjem dovolil triumf samo, če so ubili pettisoč sovražnikov . . .

»Dobro! Dobro! Prav tako!« so klicali navzoči, kakor besni.

»Ker pa ima občina Virgamen samo 3575 prebivalcev,« je povzel lekarnar zopet besedo, »bi bilo to težavno, če ne bomo ubili iste osebe večkrat . . .«

Ni pa mogel končati, nesrečni mož s svojo logiko, že so ga prijeli in vrgli napol zbitega, napol zmečkanega iz dvorane.

»Sodržavljeni!« je začel sedaj kramar Pulmacher, »naj govori strahopetni farmacevt kar hoče, jaz za svojo osebo obljubljam, da bom ubil pettisoč Virgamencev, če postavite mene na čelo vojske.«

»Pettisoč petsto!« je zavpil še bolj navdušen patriot.

»Šesttisoč petsto sem hotel reči,« se je popravil kramar.

»Sedemtisoč!« je zaklical slaščičarnar Ivan Orbidek iz Hemlingove ceste, ki je bogatel ob smetani.

»On je!« je zavpil župan van Tricasse, ko je čutil, da je okolica za hip utihnila in da se ni nihče upal ponuditi več.

In slaščičarnar Ivan Orbidek je bil tako imenovan za vrhovnega poveljnika quiquendonskih čet.

DVANAJSTO POGLAVJE.

v katerem sluga Igen dobro svetuje, doktor Oks pa noče ničesar slišati.

»Torej, mojster?« je začel drugo jutro sluga Igen, med tem ko je vlival v korito velikanskih baterij golido žveplene kisline za golido.

»Ali sem imel prav,« je odvrnil doktor Oks. »Fizični razvoj, moralnost, dostojanstvo, talenti, politično mišljenje vsakega naroda je odvisno od molekulov . . .«

»To je že res, toda . . .«

»Toda? . . .«

»Ali se vam ne zdi, da sva šla zadosti daleč in da tem ubožcem sedaj lahko privoščimo mir.«

»Ne gre!« je vzkliknil doktor. »Ne, gotovo ne! Do konca bom izvršil svoj načrt!«

»Kakor hočete, mojster, toda poskus je izveden in zares se mi zdi, da bi bil čas . . .«

»Za kaj?«

»Da zapremo ventil.«

»Kaj mislite!« je zavpil doktor Oks. »Še enkrat mi zini kaj takega, in — zadavim te!«

TRINAJSTO POGLAVJE.

ki nam še enkrat dokaže, da z vzvišenega stališča obvladamo vse malenkosti človeškega življenja.

»Vi torej menite?« je vprašal župan van Tricasse svetovalca Niklausseja.

»Jaz sem mnenja, da je vojna neizogibna,« se je glasil trdi odgovor, »prišla je ura, da maščujemo svojo sramoto.«

»Samo to vam povem,« je odvrnil župan rezko, »da bi bilo quiquendonsko prebivalstvo nevredno svojega dobrega imena, če bi zamudilo priliko zahtevati, kar mu gre.«

»In jaz vam izjavljam, da se morajo naše kohorte nemudoma zbrati in nastopiti pot!«

»Res? Gospod, ali res? In tako se upate govoriti z menoj?«

»Da, z vami, gospod župan; prav je, da slišite enkrat resnico, če je tudi grenka.«

»Vam, vam bom povedal resnico, gospod svetovalec,« je besno vpil župan, »in bolje je, da jo slišite iz mojih ust, kakor od koga drugega! Gospod! Vsaka zamuda je za nas sramota. Devetsto let je čakalo mesto na trenutek zadoščenja za razžalitev in sedaj bomo šli nad sovražnika, pa recite, kar hočete, in naj vam je prav ali ne!«

»Torej tako si razlagate stvar, je dejal surovo svetovalec. »Pomirite se, brez vas bomo opravili, če se vam ne ljubi priti z nami!«

»Kaj? Kaj! Župan stoji na čelu in odloča!«

»Svetovalec tudi, gospod van Tricasse!«

»Vi me žalite, ker se protivite vsem mojim odločitvam,« je vpil župan ter skrčil pesti kakor da hoče zdaj pa zdaj udariti svojega nasprotnika.

»In vi žalite mene, ker dvomite o mojem patriotizmu,« je vzkliknil Niklausse tudi pripravljen, da udari.

»Povem vam, gospod, da bo quiquendonska armada v dveh dneh odkorakala!«

»In jaz vam ponavljam prav odločno, da ne bo preteklo osemindvajset ur, da bomo stali že pred sovražnikom.«

Iz tega odlomka razgovora razvidimo z lahkoto, da sta oba hotela prav isto. Oba sta hotela bitko. Ker pa je preveliko razburjenje popolnoma obvladalo župana in svetovalca, ni nobeden poslušal drugega ter je bil mnenja, da mu oni nasprotuje. Razgovor bi ne bil mogel biti bolj viharen, če bi bila oba popolnoma nasprotnega mnenja.

Oba moža, prej tako dobra prijatelja, sta se merila z divjimi pogledi in iz njih rdečih lic, majhnih zenic, iz krčenja njih miškulature in pred vsem iz

njih glasov, ki sta bila bolj podobna tuljenju divje zverine, kakor človeškima glasovoma, si spoznal, da sta bila pripravljena se spopasti. Ravno v tem trenutku pa se je oglasila ura na zvoniku.

»Prišla je ura,« je vzkliknil župan.

»Katera ura?« je vprašal svetovalec.

»Ura, ko sva hotela iti na veliki stolp k zvonu sile.«

Saj res, in če vam je prav ali ne, jaz grem, gospod!«

»Jaz tudi.«

»Pojdiva!«

»Da, pojdiva!«

Iz zadnjih besed bi lahko sklepali, da je bil nameravan kak sovražni korak in da sta hotela nasprotnika na bojišče. Temu pa ni bilo tako. Dogovorjeno je bilo, da si župan in svetovalec Niklausse kot glavna veljaka v mestu, z visokega rotovškega stolpa ogledata okolico, da bosta potem lahko odredila potrebno glede pohoda čet in drugih strateških zadev.

Dasiravno sta bila oba gospoda z ozirom na predmet, o katerem sta se pogovarjala, popolnoma istega mnenja, se vendar spotoma nista prenehala prepirati. Vpila sta drug na drugega, ker pa so vsi ljudje vpili, ni bilo to nič čudnega in se tudi nobeden ni zmenil za njih jezo. Če bi bil v teh časih hodil kdo mirno po cesti, gotovo bi bili Quiquendonci mnenja, da je to nenaravno.

Župan in svetovalec sta prispela v največji besnosti do veže pred zvonom sile. Že nista več bila rdeča v obraz, marveč sta bila bleda. Dasiravno sta bila namreč enih misli, je bilo njiju razburjenje vendar tako veliko, da jima je šlo v drob in jima povzročilo krče. In kakor znano, je bledost dokaz, da je jeza dosegla vrhunec.

Spodaj pri ozkih stopnicah je prišlo do prave eksplozije. Kdo naj bi šel naprej? Kdo naj bi prvi prestopil prag ozkega vhoda? Če hočemo povedati

resnico, moramo poročati, da sta se oba veljaka suvala kakor poglavca na cesti, in da je končno svetovalec Niklausse, ki je očitvidno izgubil vsak obzir do prvega mestnega uradnika, gospoda van Tricasseja s silo sunil stran ter se začel vzpenjati po ozkih polževih stopnjicah. Najprej sta morala oba plezati po vseh štirih in pri tej skupni promenadi sta se obkladala oba gospoda v temi s takimi besedami, da se je bilo resnično bati, da bo prišlo zgoraj na tristo sedeminpetdeset čevljev visoki ploščadi do strahovitega prizora.

Toda kmalu sta zgubila prijatelja sapo, in ko sta dospela nekako do osemdesete stopnjice, sta se vzpenjala samo še s težavo in počasi navzgor ter glasno lovila sapo.

Potem pa ni bilo slišati nič več zmerjanja in godrnjanja. Ali je bila to posledica njiju težke sape, ali se jima je plegla jeza, kdo ve? Polagoma sta utihnili oba in zdelo se je, da se manjša njiju razburjenje, čim višje sta dospela nad mesto. Bilo je, kakor da je legel blažen mir na njiju duhove. Razburjenje je izginilo iz možgan, kakor preneha kava vreti v loncu, če ga odstaviš od vroče plošče. Kako to?

Na to vprašanje ne vemo odgovora, toliko pa je gotovo: Ko sta dospela oba nasprotnika dvesto šestinšestdeset čevljev visoko nad mesto, sta sedla in se mirno, resnično mirno in brez jeze spogledala.

»Kako so stopnice strme!« je vzdihnil župan ter z robcem potegnil preko obraza, zardelega vsled silnega napora.

»Gotovo so strme.« je potrdil svetovalec. »Saj veste, da moramo še štirinajst čevljev više, kakor znaša višina Mihaelovega stolpa v Hamburgu.«

»Seveda,« je odvrnil župan nekako ponosen, kar je bilo pri prvem quiquendonskem veljaku gotovo razumljivo.

Po par trenutkih miru sta oba veljaka zopet začela plezati naprej, pri čemer sta se zdaj pa zdaj ozirala na strelske line v stolpu. Župan je stopal

spredaj in svetovalec se temu ni protivil. Da, ko sta dospela nekako do tristo in četrte stopnice, in se župan že ni več mogel ravno držati, ga je Niklausse podpiral in župan je to mirno trpel. In ko sta stopila gori na ploščad, je izpregovoril s starim blagohotnim naglasom tele besede:

»Hvala vam, Niklausse, tega vam ne pozabim nikdar.« Ob vznožju stolpa še dve divji zveri, pripravljene, da se raztrgata, sta dospela na ploščad kot najboljša prijatelja.

Vreme je bilo krasno, bil je mesec maj in solnce je bilo popilo vse sopare. Kako jasen, čist zrak! Do največjih daljav je moglo oko razločati najdrobnejše predmete. Tam so se pojavile bele stene Virgamena, z rdečimi strehami in zvoniki; tako mirno je bilo videti, in vendar mu je grozila baklja vojne, strahota plenjenja!

Župan in svetovalec sta bila sedla drug poleg drugega na majhno kamenito klop, kakor dva, katerima sta vrli duši spojeni v ozki simpatiji. Sopeč sta se ozirala na pokrajino pod seboj. Čez par trenutkov pa se je oglasil župan in vzkliknil:

»Kako lepo je to!«

»Da, krasno!« je pritrdil svetovalec. »Ali ne mislite tudi, moj ljubi van Tricasse, da je človeštvu prav za prav usojeno živeti v takih višinah, ne pa vedno se plaziti po skorji našega sferoida?«

»Prav enakega mnenja sem, častiti Niklausse.« je pritrdil župan. »Tu gori mnogo lažje mislimo, ker se misel odloči od vseh posvetnih čustev. V takih višinah bi morali vzgajati filozofe, tu bi morali živeti učenjaki visoko nad mizerijami sveta!«

»Ali stopiva enkrat okrog in okrog?« je vprašal svetovalec.

»Da, da, le pojdiva!« je dejal župan.

In oba prijatelja sta naslanjajoč se drug na drugega, kakor nekaj šla okrog galerije ter si ogledala vse točke horizonta. Med vprašanji in odgovori pa so bile dolge pavze.

»Najmanj sedemnajst let nisem bil tu gori,« je opomnil van Tricasse.

»Mislim, da še nisem bil nikdar prei na stolpu,« je odgovoril Niklausse, »in resnično to obžalujem, ker je razgled tu gori tako veličasten! Vidite, prijatelj, kako se vije Vaar tam med drevesi?«

»In potem višine Saint Hermandad! Kako ljubko zaokrožajo horizont. Kako slikovito je postavila narava tja ono skupino zelenih dreves! Oj, narava, narava, gospod Niklausse! Kako se more ž njo meriti, kar je ustvarila človeška roka?«

»Krasno, krasno, vrli moj prijatelj!« je odgovoril svetovalec. »Ali vidite tu črede na zeleni trati? Te krave, ti voli, te ovce . . .! —«

»In ti delavci na poljih. Skoraj bi videl v njih pastirje iz Arkadije, samo piščalke nimajo!«

»In nad vso to rodovitno deželo lepo, modro nebo, ki ga ne kali noben oblaček! Oh, gospod Niklausse, pesmi bi začel tu skladati! Ne razumem, zakaj sveti Simeon stilit ni bil največji pesnik sveta!«

»Morda ker njegov steber še ni bil zadosti visok,« je menil svetovalec z milim nasmeškom.

V tem trenutku so začeli ubrani zvončki na quiquendonskem stolpu igrati eno najlepših svojih melodij. Oba prijatelja sta bila naravnost zamaknjena. Naenkrat pa se je oglasil župan s svojim mirnim glasom:

»Toda, prijatelj Niklausse, zakaj pa sva splezala na stolp?«

»Zdi se mi,« je dostavil svetovalec, »da sanjava. . .«

»Zakaj za Boga sva prišla sem gor?« je vprašal gospod van Tricasse še enkrat.

»Pač, da vdihavava ta sveži zrak, ki ni okužen od človeških slabobosti,« je odgovoril Niklausse.

»Potem pojdiva zopet dol, prijatelj Niklausse.«

»Kakor Vam drago, prijatelj Tricasse.«

Še enkrat sta se ozrla oba veljaka po krasni pokrajini, ki se je razprostirala pod njima in potem sta

se počasi odpravljala. Prvi je šel umirjenih korakov župan. Svetovalec Niklausse je stopal par stopnic za njim. Sedaj sta dospela do tja, kjer sta se bila prej oddahnila, in že je rdečica razburjenja pobarvala obema veljakoma lica. Ustavila sta se za trenutek ter nato okrepčana nadaljevala pot.

Komaj minuto pozneje se je okrenil župan ter zaprosil svetovalca Niklausseja, da naj ne hodi tako hitro, ker ga »nadleguje«, in ko sta prispela oba že dvajset stopnic nižje, mu je odločno ukazal, da naj se ustavi, da mu ne bo tik za petami.

Niklausse je odgovoril nespodobno, da mu še na misel ne prihaja, da bi čakal, kakor se to zljubi županu. Mirno je korakal naprej.

Tricasse ni odgovoril nič manj ostro. Sedaj pa se je razjarjeni svetovalec nespoštljivo izrazil o županovi starosti, ko je vendar vedel, da veže župana rodbinska tradicija, da se še enkrat oženi.

Gospod van Tricasse je dal razumeti svojemu svetovalcu, da te besede ne bodo ostale za njega brez slabih posledic, ter je nato stopil še dve stopnici nižje. Sedaj pa je zahteval Niklausse, da naj pusti njega naprej in ker so bile stopnice ozke ter je vladala ravno na tem mestu popolna tema, je moral biti grozeči spopad zelo nevaren.

Izmed častnih nazivov, s katerimi sta se oba gospoda obkladala, omenimo samo »tepec«, »negoteseana klada«, kot najmilejša.

»Videli bomo, Vi bedak vseh bedakov, kakšno vlogo boste igrali v naši vojni in v kateri vrsti boste korakali,« je vpil župan.

»Vsekakor v vrsti pred Vami, Vi prismoda!« je odvrnil Niklausse.

In zopet sta začela vpiti drug na drugega in slišati je bilo kakor da sta dve telesi zadeli drugo ob drugo.

Kako je bilo mogoče, da se je razpoloženje tako nenadoma izprevrгло? Kako je bilo mogoče, da sta

se oba backa od zgoraj dvesto čevljev nižje izpremenila v tigra?

Mi ne vemo kako bi rešili to uganko. Ko pa je čuvaj odklenil stolp, opozorjen po silnem vpitju, je videl, kako se mu bližata župan in svetovalec vsa pobita in razpraskana. Vlekla sta se za lase, na srečo samo za ome na barokah, in oči so jima stopile izpod čela.

»Zadoščenje zahtevam!« je kričal župan ter s pestjo okresal svojega nasprotnika po nosu.

»Kakor hočete,« je rjovel svetovalec Niklausse ter izvedel z desno nogo skoraj nepopisen lok.

Čuvaj je bil ravno sam slabo razpoložen — zakaj, bi pač ne vedel povedati, — zato se mu je zdelo vse to v redu. Ni mi znano, katera osebna razburjenost ga je gnala, da se je mešal v to zadevo, priznati pa moram, da se je brzdal, ter samo v svojem okraju razširil novico, da bosta imela v kratkem župan in svetovalec Niklausse dvoboj.

ŠTIRINAJSTO POGlavJE.

v katerem pride tako daleč, da zahtevajo Quiquendonci, bravec in celo pisatelji, da se napetost takoj razreši.

Kako silno so se mogli Quiquendonci razburiti, nam je pač pokazalo omenjeno dejstvo. Najstarejša prijatelja v mestu, ki jih ni bilo nič, kakor krotkost, predno je nastopilo to zlo, sta se dala zapeljati do takih dejanskih napadov in to samo par minut pozneje, ko sta si bila na vrhu stolpa tako dobra, ko sta si izkazovala simpatije, ko sta bila tako brezskrbna in mirna.

Ko je zvedel za to doktor Oks, ni mogel prikriti svojega veselja ter se je odločno uprl nasvetu svojega služabnika, ki je želel, da bi ne pretiraval ter prorckoval, da se bo stvar slabo iztekla.

Sploh pa je splošno razburjenje učinkovalo prav tako tudi na doktorja Oksa in njegovega slugo Igena. Zato sta se sprla in sporekla, kakor zjutraj župan in svetovalec.

Vrh tega pa moramo tu pripomniti, da so se sedaj osredotočila vsa vprašanja okrog virgamenske zadeve, vsled česar so druga sovraštva stopila v ozadje. Da bi kdo po nepotrebem prelil kri, na to še misliti ni bilo, dokler je bila vsa razpoložljiva kri do zadnje kaplje last ogrožene domovine.

Res so bile razmere že zelo napete, to je čutil vsakdo.

Župan van Tricasse je bil kljub vsemu vojnemu navdušenju mnenja, da ne smejo napasti sovražnika, ne da bi ga prej obvestili. Zato je pozval Virgamence po poljskem čuvaju, gospodu Hotteringu, da naj popravijo krivico, ki so jo storili leta 1185. quiquendon-skemu ozemlju.

Virgamenske oblasti pa niso mogle uganiti za kaj gre in so čuvaja kljub njegovemu oficijalnemu značaju postavile prav po kavalirsko pred vrata.

Van Tricasse je poslal nato pobočnika slaščičarja - generala, meščana Hildeverta Shumana, ki je izdeloval sladkor iz rži ter je bil močan in energičen mož. Ta naj bi bil prinesel Virgamencem pismo in protokol, ki ga je dal napisati leta 1185. župan Natalis van Tricasse.

Virgamenske oblasti pa so se začele grohatati in pobočniku se ni godilo niti za las boljše, kakor Hotteringu, poljskemu čuvaju.

Sedaj je sklical župan sejo mestnih veljakov. Sestavili so odločno pismo v obliki ultimata, razložili casus belli, ga razjasnili ter končno določili nasprotnemu mestu rok štiriindvajset ur, da popravi krivico in razžalitev, storjeno Quiquendonu.

Pismo je odšlo. Čez par ur pa so dobili pismo nazaj, raztrgano na drobne kosce, ki jih je bilo seveda smatrati za ravno toliko novih žalitev. Virgamenci so si domišljali, da predobro poznajo ljubez-

nivo potrpežljivost Quiquendoncev, zato tudi niso verjeli njih reklamacijam, njih vojnemu povodu in njih ultimatu.

Sedaj je bila odprta samo ena pot. Orožje je moralo odločiti, Boga vojnih trum je bilo treba prositi pomoči, in kakor Prusi, so se morali Quiquendoncj lotiti Virgamencev, dokler ti niso bili popolnoma pripravljani.

Tako so sklenili v svečanostni seji občinskega svetovalstva, ki je bila tako burna, da še nikdar tako, ter so se obkladali svetovalci s psovkami in si grozili s pestmi. Zborovanje blaznih ali obsedenih, klub besnih ne bi bil mogel zborovati z večjim hrupom.

Ko je bila vojna napoved razglašena, je zbral general Ivan Orbidek svoje čete, to je 2393 glav pri prebivalstvu 2393 duš. Niti žene, niti starci in otroci niso hoteli zaostati in vsako rezilo v mestu je bilo dobro za orožje. Takoj so rekvirirali vse puške ter jih našli pet. Dvema puškama sta manjkala petelina. To orožje so razdelili na prednje čete. Artiljerija je obstojala iz starega topa z gradu, ki so ga bili leta 1339, pri napadu na Quesnoy vplenili in ki od takrat, torej petsto let, ni oddal nobenega strela. Sploh pa, na srečo za topničarje, ni bilo krogel, tako da je služil top edino le temu namenu, da bi sovražnika ostrašil. Svetovna zgodovina omenja ta top kot eno prvih morilnih cevi. Drugo orožje so pobrali iz starinske zbirke muzeja; tu si videl sekire iz kremenca, franciske, frančoske sulice, dvorezne sekire, partizane, sabljice, kakor igračke, in mogočne viteške meče; toda tudi privatna skladišča imenovana kuhinje in delavnice, so dala marsikatero orožje. Upali pa so, da bodo pogum, pravica, sovraštvo napram tujcu in čut maščevanja nadomestili, kar je morda manjkalo morilnemu orodju do popolnosti. Zato so se pomirili, četudi niso imeli brzostrelnih pušk in drugega modernega orožja.

In zdaj so pregledali vrste. In pokazalo se je, da ni manjkal noben meščan. General Orbidek, ki je

sedel na svojem konju, nekoliko hudobni živali, je padel sicer trikrat vpričo svoje vojske v prah, vsaki-krat pa se je zopet pobral, ne da bi se bil kakorkoli poškodoval, kar so tolmačili splošno kot dobro znamenje. Na čelu so korakali župan, svetovalec, civilni komisar, vrhovni sodnik, davkar, bankir, rektor, sploh vsi mestni veljaki in niti matere niti hčere niso potočile niti ene same solze. Prigovarjale so možem, očetom, bratom in še same so sledile v boj pod vrhovnim poveljništvom pogumne gospe van Tricasse.

Oglasila se je trobenta mestnega biriča Ivana Mistrola. Čete so se zganile; oglasil se je strašen bojni krik; in čete so se bližale Audenardskim vratom.

V onem trenutku, ko so hoteli prvi bojovníki zapustiti quiquendonsko-obzidje, jim je priteknel na-proti neki mož, glasno kričeč:

»Nazaj! Nazaj! Prenehajte s to bedarijo! Stojte! Zaprl bom ventil! Saj niste krvoločni, saj ste dobro-dušni in miroljubni! Samo moj gospod, doktor Oks, je kriv, da Vas je pograbila ta besnost. Vse je samo poskus, eksperiment pod krinko, da Vam hoče pre-skrbeti razsvetljivo z oksihidrogenovim plinom. Nasitil je zrak...«

Sluga je bil ves iz sebe; hotel je govoriti še na-prej; v tem trenutku pa, ko je hotel izdati skrivnost doktorja Oksa, je skočil njegov gospod z nepopisno jezo na nesrečnega Igena ter mu zamašil usta s pestjo in batinami.

Razvila se je bitka. Župan, svetovalec Niklausse in mestni veljaki so se bili ustavili, ko so zagledali Igena; sedaj pa jih je prevzela jeza in lotili so se obeh tujcev, ne da bi jih hoteli poslušati.

Doktor Oks in njegov služabnik sta bila ne-popisno zdelana in župan van Tricasse je ravno ukazal, da naj odpeljejo oba v ječo, ko...

PETNAJSTO POGLAVJE.

ki prinese vendarle rešitev.

... ko je naenkrat strahovito počilo. Vse ozračje v Quiquendonu in okolici se je zdelo naenkrat v ognju in plamen naravnost fenomenalne intenzivnosti se je dvignil pod nebo. Če bi bila noč, gotovo bi se bil videl ta plamen deset ur daleč naokrog.

Vsa quiquendonska vojska je ležala na tleh, kakor kapucinci... Na srečo pa ni bilo žrtve; samo ta in oni je dobil kako prasko ali lahko rano. Slaščičarju, ki slučajno ni bil padel s konja, je zmršilo in ožgalo peresa, znak njegovega generalskega dostojanstva, sicer pa ni dobil rane.

In kaj se je bilo zgodilo?

Ali se je zgodila med odsotnostjo doktorja in njegovega sluge kaka neprevidnost, ali je bil kak drug vzrok, — kratkomalo, to se je bilo hitro izvedelo, da je zletela vsa plinarna v zrak. Nobeden ni vedel kako in zakaj sta prišli v dotiko vsebinj gazometrov za oksigen in za hidrogen, ko pa sta se združila oba plina, je prišlo do eksplozije, ker je gotovo padla v to zmes kaka iskra.

Ta katastrofa pa je povzročila popolen prevrat. Ko je armada zopet vstala in so se ozrli za obema krivcema, sta bila doktor Oks in njegov služabnik Igen izginila.

ŠESTNAJSTO POGLAVJE.

v katerem bo inteligentni bravec spoznal, da je kljub vsej pisateljevi previdnosti vendarle uganil pravo.

Po eksploziji se je izpremenilo mesto Quiquendone kakor v bajki zopet v oni flegmatični, mirni flamski kraj, kako je bilo poprej.

Vsakdo je odšel domov in niti ta nepredvideni dogodek ni napravil na nikogar posebnega vtiska. Župan se je opiral na roko svetovalca Niklausseja,

odvetnik Schut je šel z zdravnikom Custosem. Franc Niklausse je šel s svojim tekmečem Simonom Collartom, vsi mirni in brez pojma o tem, kaj se je prigodilo. Na Virgamen in svoje maščevanje so bili zdavnaj pozabili. General se je postavil zopet k svojemu pecivu in njegov pobočnik se je zopet posvetil sladkorčkom.

Vse se je zopet pomirilo, pričelo se je zopet navadno življenje. Ljudje in živali so se nosili kakor prej in celo Audenarski stolp, — neverjetno, kako čudovito učinkujejo včasih eksplozije — se je zopet poravnal.

In zopet ni bilo slišati glasne besede, nikdar več ni prišlo v Quiquendonu do kakega spora in politiko, klube, pravde in mestne biriče so odpravili. Mesto komisarja se je skrčilo zopet v sinekuro in da gospodu Paziju niso skrčili plače, temu je bil vzrok edine ta, da se župan in svetovalec Niklausse nista mogla odločiti, da bi se odločila. Slika tega častitega uradnika pa se je včasih vračala v sanje neutolažljive Tatanémance — ne da bi bil seveda on za to vedel.

Kar se je tikalo Francovega tekmeča, je bil zadržnosti plemenit, da je brez nadaljnega boja prepustil dražestno Suzico njenemu zaročencu in temu se je sedaj naenkrat začelo muditi, da bi svojo izvoljenko poročil v petih do šestih letih.

Gospa van Tricasse je umrla, kakor je bilo prav, deset let pozneje ob predpisanem času, nakar se je poročil župan z gospodično Pelagijo van Tricasse, svojo nečakinjo, in sicer pod najugodnejšimi razmerami za srečnico, ki naj bi bila njegova dedinja.

SEDEMNAJSTO POGlavJE.

ki nam razloži teorijo doktorja Oksa.

Kaj je čudoviti doktor Oks z vsem tem nameraval? Bilo mu je samo do fantastičnega eksperimenta. Drugega ni nameraval ničesar.

Ko je bila njegova plinarna opremljena, je nasitil najprej javna poslopja, potem privatne hiše in končno Quiquendonske ceste s čistim oksigenom, ne da bi pri tem napeljal niti najmanjše količine hidrogena.

Če napolnjuje ta plin brez duha in brez okusa v toliki množini vzduh in ga torej vdihavamo, povzroča v organizmih resna motenja. Kdor živi v prostoru, nasičenem z oksigenom, ta se začenja razburjati in vnemati.

Komaj pa se vrneš v navadni zrak, si zopet kakršen si bil, kar smo videli posebno jasno pri doživljanju obeh gospodov, ko sta na mestnem stolpu prišla v sveži zrak. Oksigen je namreč težak, in ostane torej vedno na dnu.

Kdor živi pod takimi pogoji in vdihava ta plin, ki ravno tako fiziološko pretvarja telo, kakor duha, umre prav hitro, kakor oni bedaki, ki se ne drže srednje poti.

Quiquendonci so bili torej lahko veseli, da je modra usoda povzročila eksplozijo ter tako končala nevarne doktor Oksove eksperimente.

Da torej zadevo kratko opravimo: Ali naj bi bile krepost, hrabrost, talent, fantazija in vse druge lastnosti in zmožnosti duha samo vprašanje oksigena?

To je sicer teorija doktorja Oksa, mi pa smemo dvomiti in jaz za svojo osebo jo odločno odklanjam, kljub fantastičnim eksperimentom, za katerih pozorišče je bilo izvoljeno mesto Quiquendone.

Konec.